

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики дошкільної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ

Виконала: Ачкасова Н.М.
магістрантка спеціальності
012 Дошкільна освіта
ОПП Дошкільна освіта

Науковий керівник:
к. п. н., доцент Корякіна І.В.

Завідувач кафедри
_____ І.В.Корякіна _____
Дата захисту: «__» _ 2022 р.
Оцінка _____
Підписи членів ЕК:

_____
_____
_____

Глухів – 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ	8
1.1. Предметно-практична (технологічна) компетентність як здатність дитини реалізовувати творчі задуми.....	
1.2. Художня праця як засіб формування творчої особистості дитини	
1.3. Значення технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.....	
1.4. Психолого-педагогічні основи формування технологічної компетентності засобом художньої праці.....	
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ.....	
2.1. Стан сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.....	
2.2. Використання засобів художньої праці у процесі формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку....	
2.3. Результати проведеного дослідження.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зміни в нашій державі, в економічній, політичній та соціальній сферах, системі освіти потребують реформування та оновлення, особливо педагогічної сфери. Національна програма розвитку освіти визначає мету національної освітньої політики як “створення умов для розвитку особистості та творчої самореалізації” [23, с. 4]. Позитивною тенденцією сьогодення є повернення українського суспільства до вивчення української історії, життя нашого народу, традицій та обрядів, а насамперед – активна та неформальна участь дітей у їхньому навчанні.

Кожна людина має ресурси для художньо-естетичного розвитку, але не завжди усвідомлює її цінність у соціально успішній самореалізації. Організація естетичного виховання та мистецького виховання на всіх рівнях має на меті створення умов для індивідуального позиціонування, визначення життєвого змісту та стилю життя, формування здібностей, що визначають їх самореалізацію в суспільстві.

Залучення дітей до світу мистецтва та культури є визнаним пріоритетом у дошкільній освіті, оскільки мистецтво є сферою “високої культури”, яка дітям доступна та відкрита з метою освоєння (Н. Гавриш, А. Богуш, О. Дронова, Г. Сухорукова, Р. О. Кононко, Чумічов та ін.).

Мистецтво як один із способів художнього бачення й відображення концептуального світу, модель творчої активності особистості, персоналізації та факт самовираження індивіда акумулює особливі знання. Оволодіння цими знаннями збагачує внутрішній світ людини, пробуджує художньо-естетичний і творчий потенціал, збагачує сферу творчої активності особистості, становить основу її художньо-естетичної компетентності і культуротворчості (Б. Ананьєв, І. Бех, М. Бердяєв, Л. Виготський, Ю. Борєв, О. Кривцун, М. Каган, В. Роменець, Л. Левчук, Л. Столович, Б. Юсов та ін.) [18].

Питання трудового виховання дітей дошкільного віку було актуальним завжди. Столітній досвід українського народу, вагомі педагогічні здобутки

освітян та сучасні дослідження, які висвітлюють питання трудового навчання (З. Нагачевська, Л. Артемова, М. Стельмахович, М. Мельничук та ін.) доволі ґрунтові та висвітлюють ряд аспектів художньої праці. Важливим чинником модернізації сучасної освіти є звернення уваги до досягнень вітчизняних педагогів, які закладають фундамент національної освіти.

Тому у процесі дослідження ми намагалися вивчити та узагальнити педагогічну спадщину науковців з художньої праці в дошкільному трудовому вихованні та продемонструвати можливості її застосування в роботі сучасних дошкільних закладів.

Формуючи технологічну компетентність у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці, в нашому дослідженні зосереджено основну увагу на методичні особливості художньо-творчого мислення дітей дошкільного віку. Вони наведені у наукових працях В. Верховинця, Т. Гризоглазової, Н. Гродзенської, В. Душенка та інших вчених. На противагу традиційному вивченню засобів художньої праці в закладі дошкільної освіти, яке націлене на процес засвоєння дошкільниками системи знань, умінь та навичок, процес здобуття знань на основі ігрової моделі (В. Верховинець) орієнтовано не лише на вивчення предмету, а й на розуміння того, які додаткові можливості відкриваються перед дітьми старшого дошкільного віку з опорою на здобуті знання.

К. Д. Ушинський вважає, що виховання є цілеспрямованим процесом формування людини. Його головне призначення – стати справжньою людиною, громадянином рідної країни. Тому першим і головним завданням виховання підростаючого покоління науковець бачить у готовності до праці, адже тільки праця робить людину людиною. К. Д. Ушинський радить у своїх наукових доробках прищеплювати дитині любов до праці. Він встановив деякі вимоги до дитячої праці, які повинні враховувати дорослі. Основні моменти: робота повинна бути адаптована до сил та інтересів дітей, їх вікових особливостей; робота повинна бути різноманітною, оскільки діти швидко втомлюються від

одноманітної діяльності; робота дітей має бути для них доступною. Надмірні зусилля, як і надмірна легкість, однаково шкідливі в роботі, вихователі повинні вчити дітей долати труднощі в будь-якій діяльності, а діти повинні знати, що працювати без труднощів неможливо, робота дітей також повинна бути самостійною. [41, с. 118–120]

Проблемі розвитку у дітей художньо-творчого мислення, знаходження найбільш досконалих моделей і схем аналізу образного змісту і художнього образу твору мистецтва присвячені праці В. Белобородової, Н. Ветлугіної, Г. Дідич, В. Остроменського та інших науковців. У напрямку художнього виховання дітей дошкільного віку визначальною стала думка В. Белобородової стосовно того, що сприймання є природною основою формування в дитини здібностей до художньої праці.

Проаналізувавши вище викладене ми прийшли до висновку, що проблема формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці вимагає більш детального узагальнення і систематизації. Це обумовило вибір теми магістерського дослідження: “Формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці”.

Об’єкт дослідження – процес формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – технологічна компетентність у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці.

Мета дослідження полягає у науково-обґрунтованому вивченні теоретико-методологічних основ формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці; виявленні та науковому обґрунтуванні педагогічних умов формування зазначеної компетентності у старших дошкільників засобом художньої праці шляхом використання нетрадиційних форм роботи на заняттях у дитячому дошкільному закладі.

Завдання дослідження:

- проаналізувати стан проблеми, що досліджується, у психолого-педагогічній, науково-методичній літературі;
- уточнити сутність поняття “художня праця”, розкрити його структуру;
- окреслити вікові особливості дітей старшого дошкільного віку в процесі формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці
  - теоретично розробити методику формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці;
  - науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність розробленої методики.

Методи дослідження: теоретичний аналіз педагогічної, психологічної та мистецтвознавчої літератури з окресленої проблеми; загальнонаукові (аналіз, синтез, порівняння, систематизація тощо) для узагальнення науково-педагогічних джерел, які розкривають досліджувану проблему; порівняльно-історичний, що дозволив визначити засади формування основ технологічної компетентності дітей дошкільного віку; емпіричні методи (спостереження, усне опитування, бесіди, творчі заняття); експериментальні – констатувальний експеримент).

Наукова новизна дослідження полягає у теоретичній розробці та експериментальній перевірці методики формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці.

Теоретичне значення. Поглиблено та уточнено загальну теорію формування у молодших дошкільників технологічної компетентності засобом художньої праці. У роботі зроблено ґрунтовний аналіз вікових особливостей дітей дошкільного віку, науково обґрунтуванні поняття “художня праця”, “технологічна компетентність”, “старший дошкільний вік”, проаналізовані існуючі та запропоновані удосконалені форми, методи роботи із дітьми дошкільного віку на заняттях з художньої праці.

Практична значущість магістерського дослідження полягає в тому, що запропонована методика використовується в роботі з дітьми старшого дошкільного віку автором. Матеріали дослідження можуть бути використані іншими керівниками гуртків дошкільних навчально-виховних закладів, задля активізації процесу художньо-творчого розвитку дітей дошкільного віку.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних (64 джерела). Загальний обсяг роботи 83 сторінки. Основний зміст роботи викладено на 78 сторінках. Робота містить 2 схеми і 13 таблиць.

РОЗДІЛ I. ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІСТОВНО- ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ)

1.1. Художня праця як уміння художньо перетворювати оточуюче середовище (Художня праця як засіб формування творчої особистості дитини)

Сьогодні педагогічна наука і педагоги-практики активно розробляють нові ефективні методичні підходи до формування художньо-естетичного потенціалу дітей. Заклади дошкільної освіти у взаємодії з батьками прагнуть прищепити сьогodнішнім дітям міцні культурні і духовні цінності, виховати творчу особистість, яка розуміє значущість художньої праці, проводять роботу з оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності, яка допомагає формувати емоційно-ціннісне ставлення дошкільників до процесу та продуктів творчої праці.

У контексті питання художньої праці як уміння художньо перетворювати оточуюче середовище важливим для нас є науковий матеріал сучасних українських вчених щодо різних аспектів формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на різних етапах становлення дитини.

На умовах оновлення українського суспільства, відродження національної системи освіти і виховання особливої актуальності набуває естетичний і трудовий напрями виховання дітей дошкільного віку. На цьому наголошується у Законах України «Про освіту» [37], «Про дошкільну освіту» (нова редакція) [38], вказуючи на значення дошкільної освіти у формуванні творчої особистості дитини, розвитку її художнього-естетичного потенціалу як

базової характеристики особистості, виховувати у неї бажання долучатися до посильної предметно-практичної діяльності й прагнення виявляти творче ставлення до неї, прищеплювати базові уміння і навички у різних видах трудової діяльності. Новітні потреби суспільства щодо формування нового покоління громадян знайшли відображення в оновленому змісті національної освіти. Основна мета стандарту дошкільної освіти – розвиток і формування соціально зрілої, працьовитої, активної, творчої особистості, здатної до свідомого соціального вибору та збагачення інтелектуального, культурного та економічного потенціалу країни.

Базовий компонент дошкільної освіти [1] передбачає перехід вітчизняної дошкільної освіти на креативні освітні технології, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом запровадження різнопланового розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їх нахилів та здібностей. Тому переосмислення пріоритетів цілей і завдань навчання дітей дошкільного віку ставить питання про становлення творчої особистості, виявлення та розвиток їх здібностей, творчого начала, формування низки компетентностей, у тому числі технологічної.

Реалізація широкого спектра завдань художньо-естетичного розвитку дошкільників, представленого в нормативно-правових документах і Державному освітньому стандарті дошкільної освіти [12], які передбачають вибудовування системи взаємодії дошкільних установ із соціальними партнерами (сім'ями вихованців, організаціями культури, мистецтва, додаткової освіти дітей) для збагачення соціокультурного художнього досвіду дошкільників, розвитку ціннісно-сміслового сприйняття художньої праці та її результатів, становлення естетичного ставлення до навколишнього світу, який можна змінювати засобами трудової діяльності.

В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти [1] вказано, що становлення України як демократичної держави, входження її в спільний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку вітчизняної системи дошкільної освіти, які, зокрема, забезпечують педагогічні

умови виховання естетичних цінностей, формування духовно багатой особистості дитини дошкільного віку. Сучасний стандарт дошкільної освіти в Україні ґрунтується на компетентнісному підході, як і Державний стандарт початкової освіти. Основні компетентності Базового компонента дошкільної освіти продовжуються в Держстандарті початкової освіти за окремими освітніми галузями. Сьогодні у вчених, педагогів-практиків, чиновників, які відповідають за освітню галузь, є розуміння того, що в дошкільній освіті не настільки важливе оволодіння знаннями та інформацією, як набуття дошкільниками навичок і компетентностей, уміння спілкуватися з дорослими та однолітками, працювати у колективі і використовувати здобуті компетентності для отримання знань у Новій українській школі. У Базовому компоненті дошкільної освіти як Державного стандарту дошкільної освіти багато уваги приділено технологічній компетентності дошкільників. Вона є однією з ключових для дошкільної освіти компетентностей дитини, під якою розуміють здатність дитини на практиці реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал, креативність, трудові навички для отримання бажаного результату творчої діяльності з опорою сформованих емоцій та почуттів, емоційно-ціннісного ставлення до різних видів праці, елементарно застосовувати в життєвих ситуаціях і під час освітньої та самостійної діяльності свої навички художньої праці.

У цьому контексті заслуговує на увагу освітній напрям «Дитина у світі мистецтва», який передбачає розвиток інваріантної компетентності – технологічної. Володіння ключовими компетентностями, а не енциклопедичними знаннями, формування і розвиток інформаційної культури особистості розглядається сьогодні як основа успішної адаптації підростаючого покоління до самостійного життя у суспільстві. Ця проблема актуалізувалася у зв'язку із «запізненням» передачі соціального досвіду, швидкою застарілістю знань, відсутністю універсальних здібностей до практичного застосування знань в нових ситуаціях.

Такий стан справ призвів до потреби в компетентісно орієнтованій освіті, тобто в спеціально спрямованому процесі на формування універсальних здібностей і поведінкових моделей в засвоєнні знань. У зміст технологічної компетентності дошкільників входить низка умінь:

- вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- вміння приймати рішення і використовувати знання в різних життєвих ситуаціях;
- вміння знаходити способи дій і нові шляхи розв'язання проблем;
- вміння розуміти інструкцію, і, притримуючись алгоритму діяльності, планувати її етапи;
- вміння знаходити складові частини об'єкта і розуміти, як вони взаємодіють між собою, їх ієрархію, узагальнюючі поняття;
- вміння використовувати способи перетворення: відтворення, розклад на складові, аналогію, попередження і. т.д.

Художня праця слугує ефективним засобом формування у дітей дошкільного віку предметно-практичної компетенції.

Дошкільний вік є етапом формування базових якостей особистості, серед яких одне з провідних місць посідають навички художньої праці. Змістовий компонент формування навичок художньої праці у вихованців закладів дошкільної освіти потребує оновлення з урахуванням реалізації гуманістичної, особистісно-зорієнтованої парадигми дошкільної освіти [60, с. 267].

У сучасних умовах виховання у дошкільників навиків художньої праці виступає одним із важливих напрямків національної дошкільної освіти, який спрямований не тільки на отримання первинних трудових знань, умінь та навичок, а й духовне збагачення особистості дитини, формування необхідних якостей поведінки в соціумі, забезпечення максимального психофізичного розвитку дошкільника.

З аналізу наукової та методичної літератури можна зробити висновок, що за останні два десятиліття зміст художньої праці для дітей дошкільного віку

значно розширився та урізноманітнівся (Г. Беленька, С. Лозинська, С. Матвієнко, М. Машовець, Л. Пісоцька). Це пов'язано із зростанням уваги вихователів до цього питання, великою кількістю нових матеріалів, доступних дітям, розширенням можливостей обміну ідеями через соціальні мережі, новими освітніми тенденціями тощо.

Художня праця як продуктивний вид діяльності – це творча, соціально мотивована діяльність, що дає дітям дошкільного віку можливість максимально реалізувати ігрові інтереси та бажання. Художня праця має виключно велике значення для розвитку та виховання дітей дошкільного віку. Аналіз сучасної наукових та навчально-методичних джерел з проблеми дослідження дав можливість помітити використання низки понять для означення змісту художньої праці в закладах дошкільної освіти: ручна праця (рукоділья), художньо-творча діяльність, художня ручна праця, предметна практично-перетворювальна діяльність, художньо-продуктивна діяльність, дитячий дизайн [62, с. 15]. У нашій роботі будемо послуговуватися поняттям «художня праця», яке Н. Щербина тлумачить як вид творчо-продуктивної діяльності, в якій творчі дії дитини спрямовані на виготовлення реального предмета (продукту), який можна використати як подарунок, застосувати його в іграх, розвагах, для прикрашання побуту [63, с. 373].

Рукоділья – це специфічний вид художньої діяльності, в процесі якого діти створюють не лише корисні, а й красиві, виразні предмети, виразні кольори. Результатом ручної праці є створення корисних і естетично значущих предметів і речей.

Елементи зображувальної діяльності становлять основу дитячої художньої творчості – конструювання, ліплення та аплікація. Обидва різновиди дій (за Т. Комаровою) у співпраці з дошкільнятами у сфері художньо-виробничої діяльності:

– зовнішні – дії, які виконують діти під час крою, різьблення, шиття, створення об'ємних композицій з природних матеріалів тощо;

– внутрішні – сприйняття предмета, природних матеріалів, картинок і подальше обдумування того, що потрібно зробити і що потрібно зробити, уявлення про те, що вийде в підсумку.

Художня праця – це творча діяльність дитини з використанням різних матеріалів, при цьому вона створює корисні та естетично значущі вироби для гри, праці та життя. Напрямом художньої роботи є розвиток у дошкільників естетичного сприйняття навколишнього світу, початкових творчих здібностей, перших навичок у сфері художнього конструювання (конструювання). Зв'язок художньої творчості з моделюванням і дизайнерською діяльністю – в дизайні меблів, техніки, моделей одягу, малюнків тканин, плакатів, книг тощо [10]. Суттєвим є вплив художньої праці на працелюбність, кмітливість та ініціативність дітей.

Мета навчання художньої праці дітей дошкільного віку:

– відповідно до соціального замовлення суспільства сформувати комплекс необхідних знань, умінь, художньо-конструктивної, художньо-перетворювальної діяльності та необхідних їм умінь;

– виховання естетично розвиненої, творчої, соціально активної особистості.

Завдання вихователів в процесі навчання дошкільнят художньої праці – Спрямування діяльності дітей на предмет виготовлення конкретного виробу, розвиток творчості дітей і сприяння їх всебічному розвитку.

Аналіз наукової літератури з проблеми оволодіння навичками самообслуговування в дитячому віці засвідчує, що всебічний розвиток особистості дитини психологи та педагоги вбачали у ранньому залученні її до посильної праці, що є умовою для формування основних навичок та умінь дитини дошкільного віку (Я. Коменський, Й. Песталоцці, М. Монтесорі, Ф. Фребель, Ж. Декролі).

У всі часи праця була цінністю не тільки для суспільства, але і змістоутворюючим фактором для особистості. Людину, для якої праця не є

цінністю, неминуче підстерігають конфлікти, кризи і стреси. Відмовлення від праці як критерію оцінки своєї діяльності і поведінки інших людей прирікає людину на життєві невдачі.

Чеський педагог Я. Коменський багато уваги приділяв вихованню дітей дошкільного віку через трудову діяльність. Його книгу «Материнська школа» вважають першою програмою з дошкільного виховання. Вчений з раннього віку рекомендує не лише фізично розвивати дитину, а й привчати її до ручної праці і роботи по господарству. Педагог порівнює дитину з мурахою: як ця комаха ніколи не сидить нерухомо, а завжди перебуває в русі, працює, так само і дитина повинна постійно рухатися, тренуючи свої органи. З ранніх років життя дитина «повинна навчитися елементарному самообслуговуванню, брати участь у посильних для неї господарчих справах сім'ї» [22, с. 208].

Швейцарський педагог-новатор Й. Песталоцці переконував, що праця позитивно впливає на дитину лише за умови, коли за її допомогою реалізуються виховні та моральні завдання. Відносячи трудове виховання до важливих складових свого методу, науковець прагнув створити «Азбуку умінь», яка б включала фізичні вправи з найпростіших видів трудової діяльності: носити, кидати, бити, штовхати тощо [54, с. 82].

Погляди німецького вченого Ф. Фребеля ґрунтувалися на ідеї, що можливості людської особистості розвиваються в процесі її діяльності, відповідно, в основі педагогічного процесу має бути дія, робота і мислення, а освітня система, в тому числі і дошкільна, має ґрунтуватися на діяльності дітей під керівництвом педагога-вихователя. Навички самообслуговування є дією, націленою на психічний та фізичний розвиток особистості. Ф. Фребель, визнаючи ключову роль діяльності у формуванні особистості, стверджував, що види діяльності (гра, навчання і праця) мають дуже важливе значення для виховання [58, с. 89].

Заслуговує на увагу гуманістична концепція італійського педагога М. Монтесорі. До ключових принципів виховання дитини на основі методів

вільного і природовідповідного виховання, дослідниця відносить: вивчення особистості дитини у процесі діяльності, співробітництво з іншими дітьми та дорослими, самопізнання власних можливостей, виховання самодисципліни та ін. [60, с. 67].

Важливе значення виховання у праці відводиться у працях українського педагога В. Сухомлинського. Робота з трудового виховання дитини у В. Сухомлинського ґрунтувалася на такому важливому принципі, як єдність трудового виховання і загального розвитку – морального, інтелектуального, естетичного, фізичного [19, с. 55].

У різний час А. Макаренко, В. Нечаєва, А. Усова, К. Ушинський висловлювали думку з приводу того, що працю не можна замінити грою. Навпаки, доцільно сприяти розвитку у дитини трудових дій, а ігрові (як провідні в цей період життя) будуть виникати спонтанно [19, с. 89].

Велике значення трудовому вихованню дітей приділяв А. Макаренко. Педагог вбачав у трудовій діяльності дієвий засіб виховання дітей дошкільного віку, формування у них навичок самообслуговування. У своїх працях він зазначав, що привчати дитину до праці необхідно з раннього віку: спочатку це проходить через гру, яка згодом ускладнюється, відокремлюється і стає самостійним видом діяльності. У ході правильно організованої гри можна виробити у дитини основні риси характеру: дисциплінованість, акуратність, витривалість, відповідальність. А. Макаренко вказував, що від природи дитина не є працьовитою, працьовитість виховується в ній поступово: від елементарних навичок самообслуговування до господарсько-побутової діяльності, догляду за куточком природи та до складніших навичок ручної праці. Несформованість навичок самообслуговування та перших елементів господарсько-побутової праці можуть слугувати однією з причин складної адаптації дитини до навчання у школі, уповільнити цей процес, та негативно вплинути на її розвиток як особистості [19, с. 78]. За А. Макаренко, важливою умовою формування особистості дитини є дотримання ретельно продуманого,

усталеного режиму в різних видах діяльності як головної умови вироблення дисциплінованості та морально-етичного виховання дитини [19, с. 122].

І. Бех, вивчаючи психологічні особливості дітей дошкільного віку, зазначав, що морально-трудове виховання дошкільників повинно стати ключовою ланкою в системі навчально-виховної роботи, оскільки воно формує основи активної життєвої позиції, відповідальність за власні слова і справи, розуміння власних обов'язків і готовності їх виконувати [2, с. 14]. Науковець наголошував, що у дошкільному віці трудова діяльність лише починає формуватися, тому дорослі мають скеровувати її, ставати наочним прикладом виконання трудових дій. Обов'язок дорослих – зацікавити дитину працею, пояснити її важливість у подальшому житті, направити і скоригувати дії, похвалити і заохотити. Вихователь має вміло організувати спільну працю дошкільників у групі, сприяти реалізації у спільній трудовій діяльності кожної дитини, допомогти оволодіти раціональними прийомами взаємодії, сформувати у дитини здатність працювати користь інших, уміння віддано виконувати доручену справу.

У разі недостатньої уваги з боку дорослого у процесі трудової діяльності дитини дошкільного віку може змінитися мотивація, вона буде працювати не в інтересах колективу, а для задоволення від праці, її результатів, наприклад від виготовленої іграшки. За твердженням В. І. Логінової, в порівнянні з розвиненою трудовою діяльністю дорослого праця дітей має ряд особливостей. Найбільш суттєвою є відсутність значущого результату, що представляє матеріальну цінність для суспільства: продукти дитячої праці мають цінність лише для самої дитини або групи дітей [15, с. 65]. Процес праці як такий ще не забезпечує утриманню суспільного мотиву, його необхідно підкріплювати похвалою дитячих досягнень, акцентуванням уваги дитини на важливості спільної справи тощо. Без цього трудова діяльність дитини, особливо на початкових етапах її формування, не відрізнятиметься від звичної для неї результативної діяльності. Низка дослідників (Н. Аскаріна, Г. Годіна,

Л. Каплан, В. Нечаєва, Є. Радіна) вважають, що саме початкові форми трудової діяльності дошкільників створюють передумови для розвитку провідних видів діяльності дитини, сприяють довільності поведінки, цілеспрямованості дій, запроваджують елементи планування, формування трудовими вміннями і навичками. Як наслідок проходить становлення власне трудової діяльності, поява у ній суспільних мотивів.

В. І. Логінова та П. Г. Саморукова зазначають, що суспільне значення праці дошкільників полягає в її виховному впливі на особистість дитини. В процесі праці у дітей формуються звички до трудових зусиль, вміння довести справу до кінця, а також наполегливість, самостійність, відповідальність, вміння і прагнення допомогти товаришеві, ініціативність та інші особистісні якості. Узгодженість і точність рухів у праці, отриманий результат формують вміння створювати, цінувати, берегти красиве, тобто забезпечують моральний і естетичний розвиток дошкільника [15, с. 67].

Залучення дітей до світу мистецтва та культури, художньої праці є визнаним пріоритетом у дошкільній освіті, оскільки мистецтво є сферою «високої культури», якій діти відкриті до пізнання світу та для навчання (Г. Сухорукова, А. Богуш, О. Кононко, Н. Гавриш, О. Дронова та ін.).

Художня праця визначає чимало здібностей у дитячій художній творчості, чуттєвому пізнанні, спілкуванні тощо. Тому виникає необхідність переосмислення змісту мистецької освіти в реальних естетичних (сенсорно-перцептивних), афективних та сенсорних векторах розвитку дітей, щоб визначити організаційно-методичну основу методик компетентнісного навчання [4, с. 77].

У нашому дослідженні проблематикою, що складає основу художньо-естетичних здібностей дітей дошкільного віку, є сукупність характеристик доцільних засобів пізнання дітей світу і себе в культурі, тобто в культуротворчості. Рішення полягає в конкретизації змісту художньої освіти, а центр уваги зміщується на активне мислення дітей і вивчення поведінки в

реальному світі пізнання та його художнє відображення в мистецтві, ролі аксіології та герменевтики в розвитку мистецтва, освітньої технології, достатнього задоволення потреб і здібностей дітей оволодіти культурою, належним чином розуміти світ, художньо-естетично формувати форми творчого самовираження.

Галузь художньої творчості, художньо-естетична діяльність дітей дошкільного віку сьогодні досить широко представлені в психолого-педагогічній літературі. Дослідники акцентують увагу на тому, що дитина, яка прагне зрозуміти, відчувати запропоноване їй мистецтво, водночас навчається творчості (В. Єзікеєва, Н. Зубарева, Л. Компанцева, Р. Чумічева та ін.).

1.2. Суть предметно-практичної (технологічної компетентності) як здатність дитини реалізовувати творчі задуми

Низка компетентностей дитини визначає художньо-продуктивну, сенсорно-пізнавальну, комунікативну сторони дитини. Виникає необхідність переосмислення змісту мистецької освіти в реальних векторах естетичного (сенсорно-перцептивного), афективного та сенсорного розвитку дітей, щоб визначити організаційно-методичну основу методик компетентнісного навчання [4, с. 79].

У нашому дослідженні розглядається проблема формування в дітей старшого дошкільного віку основ художньо-естетичної компетентності як інтегрованої характеристики досягнень дитини в культуровідповідних способах пізнання світу та себе в ньому, а саме – у культуротворенні. Її розв'язання обумовлене необхідністю визначення поняття і змісту художньої освіти, зосередження уваги на активному мисленні дошкільника та дослідницькій поведінці в пізнанні реалій навколишнього світу та його художнього відображення в мистецтві; використанні аксіологічного та герменевтичного підходів у напрацюванні педагогічних технологій, що відповідають віковим потребам та можливостям дитини дошкільного віку в освоєнні нею культуровідповідних способів пізнання оточуючого світу, форм художньо-естетичного творчого самовираження в ньому.

Однією з професійних компетенцій сучасних педагогів науковці визначають технічну компетентність як вміння впроваджувати технологію навчання в навчально-виховний процес навчальних закладів. Враховуючи актуальність досліджуваних понять, звернемося до термінологічного аналізу. Саме зарубіжні вчені трактують “компетентність” як різновид здібностей. Ефективним та творчим є застосування знань та навичок у міжособистісних стосунках (при взаємодії з різними людьми у суспільстві) та у професійних ситуаціях [65, с. 6]. О. Пометун наголошував, що “Людські компетенції – це

спеціально структурована (організована) сукупність знань, умінь, навичок і ставлення, набутих у процесі навчання” [4, с. 6]. Нам імпонує думка М. Чошанова про те, що “компетентність – це нова якість навчання, яка включає такі характеристики: плинність знань, критичність мислення, гнучкість методики” [59, с. 25]. Вчені розглядають компетенції як специфічні якості знань і навичок, що виражаються таким чином:

- компетентна людина постійно оновлює свої знання, вони діючі та плинні;
- компетенції передбачають вибір найкращих рішень, обговорення варіантів, здатність відкидати неправильні шляхи, тобто критично мислити.

Компетенції включають як предметні знання, так і компоненти процесуальних навичок [59, с. 26].

Технічна компетентність дає змогу вивчати та застосовувати нові технології та технічно мислити в певних життєвих ситуаціях.

Структура технічних можливостей (за О. В. Дибіною) наступна:

1. вміння орієнтувати дітей у нових, нестандартних ситуаціях;
2. вміння планувати етапи своєї діяльності;
3. алгоритми, які здатні розвивати розуміти та виконувати дії;
4. вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
5. вміння вибирати спосіб дій із раніше вивчених методів;
6. вміння використовувати методи трансформації (форма, розмір, функція копіювання, аналогія тощо);
7. здатність розуміти й приймати завдання та пропозиції дорослих;
8. Здатність приймати рішення та застосовувати знання в конкретних ситуаціях;
9. вміння організувати робоче місце;
10. Здатність завершити розпочату роботу та досягти результату.

Формування технологічної компетентності дітей дошкільного віку значною мірою залежить від адекватного програмно-методичного

забезпечення, що використовується вихователями на практиці, та вибору технології. Організуючи роботу, вихователі дошкільного закладу повинні планувати діяльність на основі науково обґрунтованих, добре організованих і виважених публікацій, за методами, які найбільше підходять для формування технологічної компетенції та здібностей дітей старшого дошкільного віку. Слід зазначити, що вихователі дошкільних закладів сьогодні використовують у своїй роботі засоби навчання, розроблені в рамках певних професійних методик. Оскільки дошкільні заклади є одним із основних закладів соціалізації дітей, необхідно постійно вдосконалювати, оновлювати та контролювати організаційно-методичне забезпечення розвитку технологічної компетентності дітей старшого віку.

Аналізуючи природу технічної компетентності вчителів, напрошується висновок, що це логічне поєднання теоретичних знань, організаційних методів, навчального процесу та практичних навичок. Компоненти втілюються у формуванні знань про цілі, засоби, складові процесу навчання, усвідомленні важливості вибору та реалізації прийомів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей. Практична складова включає вміння максимально оптимізувати навчальний процес з метою досягнення запланованих результатів, пов'язувати методи, засоби і прийоми з метою навчання і розвитку дітей.

Щодо технічної компетентності наведемо твердження Н. Манько, яка вважає, що технічна компетентність – це стереотипна система творчих і технічних знань, умінь та інструментальної діяльності, що перетворюють об'єкти (разом із процесами і суб'єктом) педагогічної дійсності [27, с. 227]. Л. Тишакова вважає, що технічна компетентність – це освіта, яка включає знання, технічні навички, інноваційно-технічні можливості, технічну рефлексію, професійні якості [53, с. 20]. Що стосується конкретних технічних навичок, то вчені включають:

- здатність аналізувати наявні технічні ресурси;

- проектувати (планувати) діяльність;
- визначати її цілі, вміння організувати та аналізувати цю діяльність;
- здатність осягати власний досвід через рефлексію;
- здатність висловлюватися, реконструювати застарілі технічні можливості.

О. Нікіфорова вважає, що технічна компетентність є невід'ємною частиною загальної професійно-особистісної структури вчителя. Науковці трактують це як набір навичок проектування навчального процесу, починаючи з постановки цілей, вибору найкращого й адекватного змісту та методів навчальної діяльності й, нарешті, аналізу та відображення запланованих результатів [30, с. 24].

У нашому дослідженні проблемою, що складає основу художньо-естетичних здібностей дітей дошкільного віку, є сукупні характеристики культурних досягнень дітей у належному пізнанні світу та пізнання себе в ньому, тобто – культуротворчості. Рішення полягає в конкретизації змісту мистецької освіти, акцентуванні на позитивному мисленні та дослідницькій поведінці дітей у реальних знаннях. Тому світ та його художнє відображення в мистецтві; застосування аксіологічних та герменевтичних методів у розробці освітніх технологій, які повністю відповідають потребам і здібностям дітей у розвитку культурно прийнятних форм пізнання світу, мистецтва та естетики, творче самовираження розкривають суть предметно-практичної (технологічної компетентності) як здатність дитини реалізувати творчі задуми.

У сфері художньої творчості художня діяльність дітей дошкільного віку знайшла широке відображення в психолого-педагогічних дослідженнях. Вчені відзначають, що дитина, яка прагне зрозуміти, відчуті запропоноване їй мистецтво, навчаючись творчості (Н. Зубарева, В. Єзікеєва, Р. Чумічов, Компанцева та ін.).

Основними поняттями компетентнісного підходу вчені визначають “компетентність”, яка може бути ключовою або предметною. Характер

дошкільного та початкового компетентнісного підходу диктує, що навчальний процес зосереджується на формуванні та розвитку ключових (основних) та дисциплінарних компетентностей, заснованих на оволодінні компетенції дітей у конкретних галузях знань і діяльності (Н. Бібік, Т. Байбара, Н. Гавриш, Г. Беленка, Г. Сухорукова, А. Івершин та ін.).

Художній компонент інтегрує рівень усвідомлення дитиною “художньої картини світу”; розгляд мистецтва (художніх образів) як форми інтерпретації світу та краси в ньому; усвідомлення творів мистецтва як результату творчих зусиль, майстерність та емоційне підвищення; художня орієнтація та усвідомлення особливостей жанру; усвідомлення вибору малярських матеріалів, обладнання та їх здатності та їхні виражальні можливості у створенні образів; діяльність з пошуку оригінальних прийомів створення образу; прагнення до творчих шляхів акторської майстерності в освіті, вміння створювати оригінальні художні образи різними художніми мовами, віддаючи перевагу творчості.

1.3. Значення технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку

Художня праця є засобом формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Тому зміст прийомів навчання засобом художньої праці полягає в тому, щоб відкрити в дитині дитячу “творчу лабораторію” через участь у різноманітних культурно релевантних формах самовираження (ліплення, дизайн, тощо). На різних етапах навчального процесу комплексно використовується комплекс методичних прийомів:

- активне дослідження краси через сприйняття та обговорення способів передачі краси різними художніми засобами;
- розповідь і діалог;

- активне багатоканальне сприйняття виробів художньої праці за допомогою таких прийомів, як «входження в картину», «відтворення подій», «колір» і «підбір композиції», «розпізнавання»; знайомство з різними художніми прийомами та прийомами через наслідування [26, с. 78].

Важливою складовою художньо-естетичної компетентності дитини є технічно-технологічна, виконавча складова, яку обумовлюють та характеризують: розуміння специфічної “мови” різних видів мистецтв, оволодіння навичками користування нею, розвиток власних художніх смаків та уподобання, здатність до вільної інтерпретації творів мистецтва і художньої праці. Організація педагогічного процесу як інтегрованої діяльності мистецького напрямку вимагає використання “художньої студії”, “творчої майстерні” як форм педагогічного супроводу. Останні забезпечують можливість індивідуального, групового, фронтального спілкування дошкільників, роботи «в парах», втілення передбачених програмою навчальних та творчих планів. Варто зазначити, що технічні навички й уміння, які дитина засвоює шляхом виконання системи вправ, маніпуляцій, експериментів з природними матеріалами та різноманітним обладнанням, розуміються та усвідомлюються нею як «правила», необхідні для успішного втілення задуму [26, с. 79].

Важливою складовою художньо-естетичної компетенції дітей є технічно-технологічна, виконавча складова. Її обумовлюють виконавчий аспект, набуття дитиною досвіду, власних художніх уподобань. Навчальний процес як інтегрована мистецька діяльність, включає використання “творчих майстерень” як форм навчально-методичної підтримки, надання можливостей для індивідуального, групового, позитивного спілкування, роботи в парах, виконання навчального плану та творчого планування. Численні дослідження показали, що технічні навички та вміння, які дитина набуває в процесі занять художньою працею, маніпуляцій та експериментування з матеріалами та

обладнанням, розуміється нею як “правила”, необхідні для успішного виконання програми [4, с. 107].

Коротко зупинимося на аналізі нормативно-правових документів, в яких зазначені ключові позиції щодо формування у дітей дошкільного віку предметно-практичної компетентності. Основою трудового виховання дошкільників є предметно-перетворювальна діяльність, яка здійснюється з опорою на інтелектуально-логічних операціях та властива усім видам діяльності дітей дошкільного віку. У Базовому компоненті дошкільної освіти зміст трудового виховання носить інтегрований характер. Він реалізується у предметно-практичній та художньо-продуктивній діяльності [1, с. 13-14]. Зазначимо, що показники виявлення предметно-практичної компетентності в результатах освітньої роботи уперше знаходять відображення в нормативному документі. Вивчення та аналіз сучасних програм (“Я у Світі” (2014), “Оберіг” (2014), “Дитина” (2016), “Впевнений старт” (2017), “Дитина в дошкільні роки” (2017), “Українське дошкілля” (2017)) у контексті Базового компонента дошкільної освіти (2021) дало змогу сформулювати ключові завдання щодо формування предметно-практичної компетентності дітей дошкільного віку.

Аналізуючи нормативно-правових документи на предмет формування технологічної компетентності у дітей старшого шкільного віку засобом художньої праці, варто звернути увагу на предметно-перетворювальну діяльність, що базується на інтелектуально-логічних операціях і притаманна всім видам діяльності дітей дошкільного віку. В базовій частині дошкільної освіти інтегровано зміст художньої праці. Її базовий компонент реалізується в тематичній практиці та художньо-виробничій діяльності. У контексті Базового компонента дошкільної освіти (2021) визначено завдання щодо формування технологічної компетентності дітей:

– ознайомити дітей з джерелами, використанням і властивостями різних видів матеріалів (папір, пластик, ситець);

- розвивати практичні навички та вміння у використанні матеріалів та інструментів;
- вчити дітей знаходити альтернативне застосування предметів і матеріалів відповідно до їх властивостей і якостей;
- вчити дітей передавати образ предмета, звертати увагу на емоційне вираження предмета, добирати засоби вираження його образного змісту;
- навчати дітей художніх навичок (накладки, аплікації) та властивостей (текстур, колірних рішень) матеріалів;
- використовувати отриманий досвід і знання для прогнозування наслідків своєї діяльності;
- виховувати естетичний смак: вчити цінувати красу, відчувати та розуміти гармонію кольорів, засоби розміщення всіх декоративних елементів на виробі;
- формування позитивних моральних якостей: самостійності, відповідальності, наполегливості, працьовитості, допитливості, ініціативності;
- вчити дітей працювати в команді: ділитися, домовлятися, аргументувати свою точку зору;
- знати та дотримуватись правил техніки безпеки, користуватися засобами художньої праці;
- розвивати дрібну моторику рук, координацію рухів, окомір, орієнтування в просторі на площині виробу;
- формувати сенсорні критерії [1].

Сучасні програми (“Я у Світі” (2014), “Оберіг” (2014), “Дитина” (2016), “Впевнений старт” (2017), “Дитина в дошкільні роки” (2017), “Українське дошкілля” (2017)) визначають завдання на предмет формування технологічної компетентності дітей в контексті різних розділів, в тому числі художньої праці. Позитивним є те, що в усіх програмах увага розробників зосереджена на художній діяльності дошкільників (малювання, конструювання, аплікація, ліплення).

Враховуючи Базовий компонент дошкільної освіти (2021), нами зроблено акцент на індивідуальних можливостях дошкільників у процесі формування технологічної компетентності та досягненні результативності її здобутків.

Спосіб формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку враховує логічні операції, що побудовані на освітньому процесі в ЗДО та змісті програм розвитку дітей дошкільного віку. Окремі завдання можна реалізувати в художньо-творчій діяльності засобом художньої праці.

В умовах дошкільних навчальних закладів на уроках образотворчого мистецтва відбувається розвиток форми самооцінки діяльності дітей, тобто дисциплінарної практики, в якій діти набувають власного досвіду. Практичні заняття з предметами та матеріалами збагачують уявлення дітей про навколишній світ.

Безпосередньо сприймаючи об'єкти художньої праці дошкільники мають змогу отримати повну інформацію і враження від власної взаємодії з оточуючим світом. У дітей виникають почуття та певне ставлення до предметів навколишньої дійсності. Відповідно до різних способів діяльності на практиці проходить засвоєння властивостей матеріалів, з якими працюють дошкільники. Дітям пропонується алгоритми виконання дій для виконання певного елемента художнього виробу. Після опанування базовими знаннями і отримання власного досвіду діти вдаються до спроб власної творчої діяльності з опорою на раніше засвоєні знання, уміння і навички. Знання властивостей матеріалів дає змогу дитині прогнозувати можливі варіанти розвитку подій та передбачати результати власної діяльності з художньої праці. Розширюючи власні знання про предметний світ, дошкільник генерує свої ідеї та розмірковує над способами їх досягнення. У цьому контексті заняття художньою працею сприяють формуванню у дітей дошкільного віку предметно-практичної компетентності.

На основі безпосереднього сприйняття діти отримують інформацію та враження від взаємодії з навколишнім світом. В такий спосіб формується почуття і певне ставлення до оточуючих предметів дійсності. Залежно від способу дії відбувається власне засвоєння властивостей матеріалу. Дитина отримує алгоритм виконання елемента виробу. Отримавши певний досвід, намагається займатися власною творчою діяльністю на основі набутих знань, умінь і навичок. Знання про предметний світ дають змогу дітям передбачити можливі сценарії та результат власної діяльності. Поглиблюючи уявлення про фізичний світ, дитина розвиває свої ідеї та знаходить способи їх реалізації. Тому заняття художньою працею сприяють формуванню технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці.

1.4. Психолого-педагогічні основи діяльності дітей старшого дошкільного віку в процесі формування технологічної компетентності засобом художньої праці

Актуальні погляди на процес формування внутрішнього світу дитини дошкільного віку ґрунтуються на парадигмі О. В. Запорожця стосовно самоцінності дошкільного дитинства. На думку вченого, основний шлях розвитку дитини на цьому етапі полягає у збагаченні і наповненні його найбільш значущими формами і способами діяльності. Визначальним напрямком розвитку, основною метою є вдосконалення у дитини її розумових, художньо-творчих здібностей і специфічних видів діяльності. Вагомого значення набуває на цьому етапі формування у дошкільника активно-пізнавального ставлення до оточуючого світу, процес соціалізації дитини, її уміння швидко орієнтуватися в усьому розмаїтті предметів і явищ, здатності довільно регулювати власну пізнавальну діяльність [13, с. 78]. Зазначене можна вважати внутрішніми чинниками, які забезпечують продуктивність розумової діяльності дошкільника, визначають невимушеність та швидкість засвоєння

дитиною нової інформації, здатність творчого використання здобутих знань у розв'язанні широкого кола життєво важливих завдань.

Слід наголосити, що дошкільне дитинство є оптимальним періодом для розвитку пізнавальної сфери особистості дитини: це, перш за все, значно вищий у порівнянні з іншими періодами темп розумового розвитку і надто висока ціна промахів і помилок, яких ми припускаємося в розв'язанні проблеми формування передумов загальнолюдських здібностей.

Відомо, що пізнання починається зі сприймання. Повноцінний розвиток сенсорних здібностей, засвоєні сенсорні штампи і дії з ними вже на етапі молодшого дошкільного дитинства – ось необхідний ґрунт для загального розумового розвитку, який немислимий без опори на повноцінне сприймання.

Для дитини дошкільного віку адекватний шлях особистісного психологічного розвитку є узагальнення свого власного чуттєвого досвіду шляхом досліджень. Емпіричні знання дитини фіксуються в сформованих у неї наочних уявленнях, а їх узагальнення здійснюються за допомогою різноманітних образів.

У зв'язку із зазначеним особливе значення в дошкільному віці має саме організація досвіду дитини і допомога з боку дорослого в його узагальненні і фіксації у вигляді моделей, еталонів, умовних позначень, символів тощо. Способи пізнання та означення не задаються дитині у готовому вигляді, а відкриваються нею як природне узагальнення власного досвіду шляхом спостереження і експериментів.

У процесі навчання дітей узагальненим способом пізнання предметів навколишньої дійсності за допомогою спеціально розроблених для цього систем сенсорних еталонів постійно підвищується рівень зорового сприймання, що і допомагає дітям дошкільного віку володіти такими основними категоріями і поняттями навколишньої дійсності: частина – ціле, предмет – предмет, предмет – система предметів. Оволодіння цими відношеннями збагачує і значно розширює можливості пізнавальної діяльності дошкільника, яка поступово

ускладнюється і стає пошуково-дослідницькою. У дошкільному дитинстві спостерігається здатність особистості дитини по-новому експериментувати з предметами. Дошкільник може застосовувати різні варіанти поєднання предметів, розглядання їх з різних боків, щоразу під новим кутом зору [13, с. 79]. Також діти здатні вже виконувати вказані дії не лише практично, а й подумки.

Варто наголосити, що такі властивості пізнавальної діяльності дитини розвиваються лише за умов, коли витримується повна логічна схема загальної організації пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку: від виділення окремих предметів до виділення системи зв'язків між предметами, а за тим виділення окремих властивостей і якостей предметів, їх аналіз і осмислення міжпредметних функціональних зв'язків.

Важливим моментом такого процесу пізнання є так зване “проживання” дошкільником різноманітних життєвих ситуацій, коли дитина не тільки свідомо сприймає навколишню дійсність, а й виявляє власне ставлення до неї. На нашу думку, саме таким є оптимальний шлях формування у старших дошкільників логічних знань.

У дослідженнях низки авторів (О. Запорожець, Т. Косма, О. Люблінська та ін.) увага зосереджена на виявленні певної залежності: якщо у дошкільника розвинене вміння розмірковувати, логічно пояснювати, доводити, робити висновки (узагальнювати), то це є свідченням, з одного боку, про рівень мовленнєвого розвитку, а з іншого – про рівень логічного мислення дитини.

Посилаючись на твердження в психолого-педагогічних дослідженнях, слід зазначити, що мистецтво дійсно відіграє важливу роль у житті дошкільників [9, с. 56]. Психологи стверджують, що для дітей дошкільного віку проявом творчості є перетворення уявлень щодо сприйняття навколишнього світу, їх оригінальне використання для створення продукту, що суб'єктивно цінне для самої дитини (В. Кудрявцев, О. Запорожець, В. Моляко, І. Карабаєва, Т. Піроженко). У процесі художньої праці діти повинні діяти, використовуючи

раніше набуті знання, набуті вміння та навички. Т. Піроженко стверджує, що під час творчого процесу діти вчаться аналізувати предмети, порівнювати їх, розрізняти їх характеристики, сприймати створений і закінчений образ, оцінювати його.

Здатність опанувати дитиною дошкільного віку логічними операціями (аналіз та синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, класифікація, змістовне співвідношення), можливість засвоювати елементарні поняття не означає, що це повинне бути основним завданням розумового розвитку дітей дошкільного віку. Ним є розвиток наочно-образного мислення, для якого дошкільний вік найбільш сенситивний і який має велике значення для майбутнього етапу розумового розвитку дитини, бо є невід'ємним елементом будь-якої творчої діяльності.

Розвиток уваги дитини в старшому дошкільному віці. У цьому віці дитина починає спрямовувати свою психічну діяльність на предмети і явища, які мають для неї важливе значення, цікавлять її. Це є свідченням певного рівня розвитку її уваги – спрямованості і зосередженості свідомості на певному предметі, явищі тощо. Увага як процес і етап налаштування дитини на сприйняття значущої інформації і виконання поставлених завдань у дошкільному віці відображає її інтерес до навколишніх предметів і дій, які вона виконує. Упродовж дошкільного віку у зв'язку з ускладненням діяльності дітей та їх поступом у загальному розвитку увага стає більш зосередженою і стійкою.

Увага, як здатність регулювати власну інтелектуальну активність, допомагає керувати поведінкою. Коли дитина занурюється в дослідницьку діяльність або у процес пізнання, її увага змінюється. Вона починає концентруватися не лише на яскравому чи незвичайному предметі навколишнього світу, а й на власних діях. Через що дитина затихає і заспокоюється, у поведінці з'являються логічні дії. Коли дитина уважна, вона зосереджена у діях. Таким чином, у дошкільному віці формуються передумови переходу від мимовільної до довільної уваги [9, с. 57].

Протягом дошкільного віку в дітей розвиваються властивості уваги та її довільність. Діти старшого дошкільного віку вчаться керувати собою і свідомо звертати увагу на певний предмет. У цьому віці змінюється стійкість уваги як здатність зберігати зосередженість на об'єкті. Розподіл уваги говорить про те, що дитина може спрямовувати та концентрувати увагу на кількох предметах одночасно.

Таким чином, протягом дошкільного віку поступово розвиваються всі властивості уваги: збільшується обсяг уваги, зростає можливість розподілу уваги у зв'язку з автоматизацією багатьох дій дитини, увага стає більш стійкою, зростає її довільність. Розвиток довільної уваги відбувається одночасно із розвитком мовлення, вольових властивостей особистості дошкільника, пришвидшується з розумінням значення майбутньої діяльності, у тому числі заняття художньою працею, усвідомленням її мети.

Для того, щоб формувати та підтримувати стійку увагу у дітей старшого дошкільного віку у процесі заняттям художньої праці, необхідне створення наступних умов:

- дитина повинна чітко розуміти завдання діяльності, яку вона виконує;
- повинні бути створені звичні для дитини умови виконання діяльності (постійне місце, певний час, утримання у порядку робочого приладдя);
- виникнення непрямих інтересів, тобто, навіть якщо дитина не зацікавлена безпосередньо у діяльності, інтерес до її результату сприятиме підтримці довільної уваги;
- створення сприятливих умов виконання діяльності, відсутність сторонніх негативних подразників;
- забезпечення тренування довільної уваги за допомогою різноманітних повторень та вправ [32, с. 56].

Слід також зазначити, що для старшого дошкільного віку властивий інтенсивний розвиток творчих здібностей особистості. Період дошкільного дитинства характеризується наявністю невичерпних запитань, нескінченної

фантазії, виникненням цікавих ігрових задумів. З огляду на це дуже важливо формувати у дитини дошкільного віку загальне творче ставлення до оточуючої дійсності. У цьому зв'язку особливої ваги набуває пошук нових ефективних шляхів розвитку у дитини пізнавальної активності і самостійності її мисленнєвих процесів.

Саме у процесі художньої праці повинні активно розвиватися здібності дитини дошкільного віку. Головне завдання педагога полягає у тому, що правильно організувати художню працю дитини в ЗДО, з раннього дитинства спрямувати на оволодіння базовими знаннями у цьому напрямі, враховуючи зміни вікових психологічних характеристик дитини.

Найбільш типовими показниками розвитку вікових психологічних особливостей дошкільників є:

- моторна активність;
- сенсорно перцептивна активність;
- інтелектуально-вольова активність,
- мотивація і емоційно-виразна активність (соціальний діапазон життєвих мотивів, здібність їх до емоційно-виразного виявлення);
- здібність (її обсяг, включення всіх форм психічної активності в реальну соціальну діяльність, поведінка, спілкування для їх ефективної побудови, соціальної та оцінки врегулювання).

Ці показники виникають і природно виявляються в “самодіяльності” дітей дошкільного віку. Серед усіх перелічених психологічних особливостей дошкільників останній показник виявляється найбільш складним. У психологічному аспекті він виділяє позицію особистості дитини вже як школяра, діяльність якого характеризується ключовими рисами суспільно-корисної діяльності.

Для більш чіткого судження педагога про дітей дошкільного віку він повинен знати основні вікові психологічні особливості особистості на етапі

дошкільного дитинства. Вікові психологічні особливості залежать від попереднього психічного розвитку дитини.

Дошкільне дитинство – це період, коли спостерігається емоційно-моральне, інтелектуально-розвивальне, творчо-дослідницьке, комунікативне, соціокультурне, культурологічне становлення дошкільника. На цьому етапі онтогенезу проходить інтенсивний розвиток творчих здібностей дитини, коли дорослі чують нескінченні запитання, допомагають дітям реалізовувати їхні задуми. Педагоги і батьки мають розуміти важливість у цей період створити оптимальні умови для формування у дошкільників загального творчого ставлення до навколишнього світу. Розуміння вікових психологічних та фізіологічних особливостей дитини забезпечує педагогові можливість уточнити послідовність завдань і змісту формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці. Світова психолого-педагогічна наука і передова практика переконливо стверджують, що надто дорого обходиться нехтування можливостями саме в дошкільному дитинстві розширювати і поглиблювати здатність до образного пізнання, тобто збагачувати і максимально розгортати саме ті ціннісні якості, по відношенню до яких дитяча природа найбільш сприятлива.

Отже, глибокі знання педагогами ключових закономірностей психічного розвитку особистості дитини, її фізіологічні властивості суттєво допомагають сформувати особистість дитини на різних вікових етапах, дають вихователю змогу оптимізувати навчально-виховний процес в умовах ЗДО.

Питання формування технологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами художньої праці не обмежується лише методикою тими, які розглядаються нашими локальними дослідженнями. Вважаємо, що результати досліджень на предмет методичного керівництва теж потребують ґрунтовного аналізу.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УМОВ АКТИВІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ

2.1. Стан сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку

Актуальним питанням сучасної дошкільної освіти є формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці. Праця дітей сприяє вихованню морально цінних якостей, компетентностей, комунікативних здібностей та збагачення когнітивного досвіду, тим самим дозволяє підготувати дітей до можливих труднощів, які можуть виникнути у процесі навчання у школі. Важливу роль цьому процесі ми відводимо художній праці дітей як провідному засобу виховання. Художня праця розвиває у дитині не лише технологічну компетентність, а й творчі задатки, стимулює розвиток психічних процесів, удосконалює її пізнавальну активність та формує творчу життєву позицію.

У нашому дослідженні будемо брати до уваги, що художня праця – це творча діяльність дитини з різними матеріалами, в процесі якої вона створює корисні та естетично значущі вироби, які можна використовувати у ході ігор, праці, у щоденному побуті. Це вид діяльності, спрямованої на виготовлення творів і предметів мистецтва, декоративно-прикладних виробів, що використовуються для оформлення побутових приміщень, інтер'єрів, одягу. Художня праця дуже тісно пов'язана з моделюванням та конструкторською діяльністю та має важливе значення у креативному розвитку. Зазначений вид праці сприяє проявам винахідливості, кмітливості, фантазії, конструкторських та художніх здібностей. Також виготовлені власноруч дітьми прикраси, іграшки-саморобки, листівки, закладки для книг сприяють проявам емпатії,

доброчливості, безкорисності у стосунках. Робота з нескладними інструментами, приладами, матеріалами є основою розвитку уваги, пам'яті, мислення, фізичних та вольових якостей, сенсорних здібностей, сенсорної моторики та координації рухів дітей дошкільного віку [50].

Актуальність нашого дослідження зумовлена змінами у суспільстві та сучасною педагогічною практикою, які першорядну роль відводять проблемі компетентнісному розвитку дітей старшого дошкільного віку. Володіння ключовими компетенціями, а не енциклопедичність знань, формування та розвитку інформаційної культури особистості розглядається зараз як основа успішної адаптації дитини у суспільстві. Ця проблема актуалізувалася у зв'язку із «запізненням» передачі соціального досвіду, швидким старінням знань, відсутністю універсальних здібностей до застосування знань у нових ситуаціях [50].

Звідси виникла потреба у компетентнісно-орієнтованій освіті, тобто у спеціально спрямованому процесі формування універсальних здібностей та поведінкових моделей в освоєнні нових знань. Принциповою відмінністю компетентностей від знань, умінь і навиків є те, що освоївши їх, дитина може застосовувати цей результат освіти в інших видах діяльності. У зміст технологічної компетентності входить ціла низка умінь:

- вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- вміння приймати рішення та використовувати знання у різних життєвих ситуаціях;
- вміння знаходити способи дій та нові шляхи вирішення проблеми;
- вміння розуміти інструкцію, і, слідуючи алгоритму діяльності, планувати її етапи;
- вміння знаходити складові об'єкта і розуміти, як вони взаємодіють між собою, їх ієрархію, узагальнюючі поняття;
- вміння використовувати способи перетворення: відтворення, розкладання на складові, аналогію, попередження та ін. [16, с. 104].

Художня ручна праця має широкі можливості для розвитку творчості у старших дошкільників. Така праця є декоративною, художньо-ужитковою діяльністю дитини. У процесі художньої ручної праці, створюючи красиві предмети, дитина засвоює алгоритм технологічного процесу виконання того чи іншого виробу, враховує естетичні якості матеріалів на основі наявних уявлень, знань, практичного досвіду.

Експериментальною базою дослідження було обрано ЗДО № 735 ясла-садок Святошинського району м. Києва (старша група №4). Констатувальний експеримент проводився впродовж січня 2021 – лютого 2022 року з дітьми старшого дошкільного віку, які відвідують даний заклад. На різних етапах дослідження було охоплено 20 старших дошкільників.

Головна ціль експерименту полягає у проведенні констатувального етапу педагогічного дослідження, мета якого – дослідити теоретичні засади формування технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці та організувати дослідно-експериментальне дослідження з ефективності організації роботи ДНЗ у напрямку розвитку означеної компетентності дітей. Вірогідність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечені вихідними методологічними позиціями; комплексом методів педагогічного дослідження, адекватних його меті, завданням і логіці; різноманітністю джерел інформації; поєднанням кількісного та якісного аналізу; наступністю і взаємозв'язком результатів, отриманих під час констатувального експерименту.

Експеримент дослідження полягає у доведенні правомірності гіпотези, що використання художньої праці підвищує пізнавальну активність дітей старшого дошкільного віку, сприяє формуванню у них технологічної компетентності.

Практичному проведенню експерименту передував теоретичний етап, у процесі якого була визначена сфера дослідження, наукова проблема, вивчалась педагогічна і навчально-методична література з даного питання, досвід роботи вихователів закладів дошкільної освіти з проблем формування технологічної

компетентності дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці, формулювалася гіпотеза і завдання дослідження.

Вірогідність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечені вихідними методологічними позиціями; комплексом методів педагогічного дослідження, адекватних його меті, завданням і логіці; різноманітністю джерел інформації; поєднанням кількісного та якісного аналізу; наступністю і взаємозв'язком результатів, отриманих під час констатувального експерименту.

Ефективність використання засобів художньої праці для формування у дітей старшого дошкільного віку технологічної компетентності забезпечується в процесі оволодіння теоретичними і науково-методичними знаннями про основи організацію, мотивацією на художньо-естетичне виховання, орієнтацією на індивідуальний розвиток кожного дошкільника. Процес формування технологічної компетентності і художньо-естетичного потенціалу у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці має здійснюватися за сукупності таких педагогічних умов: підвищення компетентності вихователів щодо розвитку у вихованців досліджуваної компетентності; вироблення цієї компетентності у дітей; розвиток навиків культури праці, естетичної грамотності, навиків використання інструментів та матеріалів на основі формування у них позитивного ставлення до художньої праці; оптимізації взаємодії ЗДО і сім'ї з урахуванням комунікативного, змістово-організаційного, аналітико-результативного її ресурсів.

Мета даного етапу дослідження: теоретичний аналіз теоретико-методологічної та навчально-методичної літератури з проблеми проблем формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці та використання педагогічних технологій, форм і методів у процесі використання цих засобів. Мета констатувального етапу дослідження передбачає виконання таких завдань: діагностика рівня сформованості у дітей старшого дошкільного віку технологічної компетентності.

Для перевірки гіпотези експериментального дослідження нами було спершу діагностовано рівень сформованості технологічної компетентності у дітей старшого шкільного віку, які відвідують ЗДО №735 ясла-садок Святошинського району м. Києва (старша група №4).

Критерії, що показують рівні сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку: повнота і глибина уявлень дітей про художню працю, знання алгоритмів виконання базових елементів виробів; наявність інтересу до художньої праці і його усвідомлення; активність і стійкість застосування в самостійній діяльності засвоєних знань про технологічний процес виконання виробів на заняттях художньої праці в ЗДО.

У комплекті представлені:

1) Тестовий матеріал для проведення в умовах звичайного навчального заняття художньої праці діагностики у дітей старшого дошкільного віку технологічної компетентності, сформованих за допомогою застосування технік художньої праці. Він є комплектом тестових карт-таблиць формату А4, складених на основі різних технік ручної художньої праці, із зазначенням чотирьох критеріїв оцінки означеної компетентності за чотирма напрямками, що характеризує якість використання конкретного інструменту, матеріалу та інструкцій.

2) Карти для оцінки та моніторингу формування у старших дошкільників технологічної компетентності на основі застосування найчастіше використовуваних у змісті дошкільної освіти технік художньої праці (понад 10 технік та їх комбінацій). Вони є комплектами оціночних карт-таблиць формату А4, із зазначенням чотирьох критеріїв оцінки навичок за чотирма напрямками, що характеризує сформованість культури праці учнів, технологічну та естетичну грамотність школярів та якість використання конкретного інструменту, матеріалу та інструкцій. Карти оцінки можуть використовуватися для моніторингу динаміки розвитку школярів та корекційної роботи вихователя.

3) Балові табло для швидкого виставлення оцінок усьому колективу вихованців протягом одного заняття. Вони є комплектами з восьми пронумерованих табличок, розподілених попарно для зручності заповнення за іменами. Таким чином, безпосередньо на занятті під час спостереження за колективом старших дошкільників, вихователь може тримати в руках лише одну таблицю формату А4 з усією інформацією; проставляти оцінки у балові табло, відповідно до нумерації якісних показників. Докладне заповнення індивідуальних таблиць та підрахунок балів за вертикалями (індивідуальні результати) та горизонталями (загальні результати) можна робити вже після заняття.

4) Картки статистики для виведення проміжних результатів та використання їх у моніторингу формування та розвитку технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Вони є картками формату А6, у яких заповнюються дані проведеного спостереження із зазначенням ЗДО, групи, ПБ вихователя, дати, кількості дітей, які брали участь у діагностиці. В основній частині картки заповнюються статистичні результати за якісними показниками: сума високих та підвищених результатів (вища за норму) – «високий» результат; показник середнього результату (норма), можна вказати кількість дітей зі зниженими результатами за цим показником (межа норми); також фіксується кількість результатів низького рівня. За кожним якісним показником проводиться підрахунок відсоткових співвідношень високого, середнього та низького рівня сформованості технологічної компетентності та культури праці дітей старшого дошкільного віку. Таким чином, можна здійснювати моніторинг розвитку досліджуваних показників у колективі дошкільників, проводити порівняльний аналіз рівня між різними колективами.

5) Таблиця аналізу сформованості особистісних, метапредметних (у тому числі технологічної компетентності) та предметних освітніх результатів на основі застосування технік художньої праці.

При складанні та коригуванні комплекту таблиць були враховані:

– параметри та якісні характеристики розвитку учнів за допомогою педагогічної художньої праці, описані у працях Ф. Фребеля, Е. Меймана, В. Лайєма та ін. [65];

– найважливіші параметри, які найчастіше відзначаються стосовно педагогічної художньої праці серед сучасних вчених (С. Матвієнко, С. Борин, Л. Гаращенко, О. Літченко та ін.) [28; 6; 10];

– вимоги Базового компонента дошкільної освіти до особистісних, мета предметних та предметних освітніх результатів старших дошкільників, з урахуванням застосування принципів наступності у змісті освіти [1];

– можливість коригування карток на різних навчальних майданчиках (у ЗДО на заняттях художньої праці, у навчальному проектуванні; у діяльності дітей поза заняттями; в установах додаткової освіти (студіях ремесел та ін.)).

Методика застосування оціночних карток.

1. Організація умов проведення оцінки. Для здійснення оцінки та фіксування її в індивідуальній карті-таблиці вихователю необхідно:

– познайомитися з правилами оцінки рівня сформованості технологічної компетентності та культури праці старших дошкільників за допомогою наведених оціночних карток, або скоригувати картки відповідно до своїх цілей дослідження;

– звіритися з правилами та рекомендаціями щодо підбору та використання інструментів та матеріалів, техніки безпеки та організації робочого місця для конкретної техніки, в якій працюватимуть діти;

– заздалегідь попередити дітей про тему та техніку виконання наступного завдання та перерахувати необхідні інструменти, матеріали та пристрої для заняття художньої праці;

– підготувати оціночні картки за відповідною технікою табло для швидкого заповнення; в індивідуальних оціночних таблицях заповнити графи: «Ім'я дитини» (ім'я та перша літера прізвища), «Група» (або вік дитини), «Заповнив» (свої дані), дату спостережень. Можна також вказати зауваження

унизу під таблицею. Таблиці можуть заповнюватися як у друкованому, так і цифровому форматі.

2. Тестування та оцінка рівня сформованості технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку, заповнення індивідуальних карт.

Спостерігаючи за дітьми старшого дошкільного віку під час заняття художньої праці та оцінюючи отриманий результат, вихователь виставляє дітям за кожним критерієм використовуваної техніки оцінку (у балах) у секторах табло, підписуючи їх за іменами; після заняття переносить відповідні бали до індивідуальних оціночних карток. Щоб скласти об'єктивну картину рівня сформованості технологічної компетентності старших дошкільників, можна підбирати різні техніки художньої праці, які використовують на заняттях художньої праці в ЗДО.

Оцінка проставляється у вигляді балів у відповідному стовпчику оціночного рядка карти-таблиці за рівнями: високий (3 бали), середній (2 бали), низький (1 бал), також можна поставити оцінку «0», якщо компетентність не сформована. При оцінці враховуються: усвідомленість, самостійність та креативність, що виявляються дитиною за цим параметром. Для дотримання об'єктивності оцінки, бали не слід завищувати, у тому числі, необхідно враховувати, чи вихователь допомагав дошкільнику підказками, зауваженнями, роз'ясненнями. Коротко критерії оцінки наведені у відповідних рядках карт-таблиць.

Оцінки, отримані за окремі параметри якості за певним розділом техніки, підсумовуються. У графу навпроти назви розділу (наприклад, «Організація робочого місця» в моніторингових таблицях або «Копіювання трафарету» у тестовій таблиці) проставляється сума балів та визначається загальний рівень за розділом (високий: 12-9 балів, середній: 8-5 балів, низький : 4-3 бали, нижче 3 балів – навички за даним якісним показником не сформовані). При необхідності можна поєднати та проаналізувати показники з різних таблиць по одному

розділу оцінки. Для більш глибокої індивідуальної оцінки можна граничні показники фіксувати окремо: 9 балів – «підвищений» рівень, 5 балів – «знижений». Загальна оцінка за всі 4 розділи таблиці виставляється в нижній графі «Загальний рівень сформованості художньо-технологічних навичок старшого дошкільника», вказується загальна кількість балів відповідний рівень (високий/вищий за норму: 48-33 бали, середній/норма: 32 -17 балів, низький/нижче за норму: 16 -12 балів, менше 12 балів – навички не сформовані). Можна вказати граничні показники: 33-34 бали – «підвищений» (за загального підрахунку підсумовується з високим), 17-18 балів – «знижений» (підсумовується із середнім).

Якщо якийсь із параметрів цього занятті художньої праці не можна оцінити однозначно (наприклад, якщо наявність необхідного оптимального матеріалу забезпечив сам вихователь, а не підібрали діти), цей параметр не оцінюється. Його можна оцінити при повторному спостереженні, використовуючи цю або споріднену техніку. У разі незначного зниження загальної суми балів є виправданим, оскільки може означати лише початок формування даної навички у дітей старшого дошкільного віку. При спірних ситуаціях щодо оцінки показників якості за розділами і параметрами слід загальну оцінку виставляти у бік зниження, оскільки високий рівень сформованості технологічної компетентності старших дошкільників передбачає істотне переважання таких чинників як усвідомленість, самостійність і креативність.

На розсуд вихователя, можна оцінити дитину додатково за іншими, не вказаними в таблицях параметрами, особливо якщо це відповідає специфіці техніки. У такому разі дитині додається ще два додаткові бали, зазначені в кінці карти-таблиці. Важливо заохочувати самостійну презентацію дитиною результатів своєї роботи (наприклад, рефлексії) або допомогу іншим дошкільникам. Високий рівень визначається при демонстрації дітьми розуміння специфіки техніки, знання та використання термінології, уміння презентувати

особливості свого задуму, його зв'язок із специфікою техніки; формулювати етапи виконання роботи та результат.

2.2. Використання засобів художньої діяльності у процесі формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку

Однією з актуальних проблем у системі художньо-трудового виховання у сучасній дошкільній освіті є питання моніторингу розвитку технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Причому, у зв'язку з вимогами програми дошкільної освіти [26, с. 78] до особистісних, метапредметних і предметних освітніх результатів старших дошкільників, моніторинг має вибудовуватися з урахуванням інтеграції художніх і технологічних компетентностей дітей старшого дошкільного віку і проходити на кожному етапі виховання дошкільників. Тому на велику увагу заслуговує художня праця вихованців ЗДО як середовище найбільш системного та оптимального формування художньо-технологічної компетентності дітей досліджуваного віку.

Для оцінки сформованості технологічної компетентності старших дошкільників засобами художньої праці нами розроблено, апробовано та скориговано комплект таблиць, розрахований на використання безпосередньо у навчально-виховному процесі та сприяє виявленню технологічної компетентності та культури праці дітей, а також проблемних аспектів у їх формуванні.

Розглянемо якісні показники оцінки рівня сформованості художньо-технологічних навичок та культури праці учнів, які використовувалися у ході педагогічного експерименту.

1. Організація робочого місця – важливий параметр, що визначає рівень сформованості культури праці дитини, показник досвіду їх трудової діяльності. Він включає в себе:

- розподіл простору столу на робочі зони за призначенням з урахуванням правил техніки безпеки, грамотне використання протягом заняття художньої праці;

- наявність необхідних інструментів, матеріалів, пристосувань;
- своєчасне прибирання робочого простору;
- дотримання техніки безпеки та правильної робочої пози.

2. Загальні технічні якості при використанні технік художньої праці – якісний показник технологічної грамотності дитини старшого дошкільного віку, її поінформованості про правила вибору та зберігання, про специфіку використання основних інструментів та матеріалів; також це показник роботи вихователя щодо формування уявлень старших дошкільників про безпечне та якісне виконання роботи, про важливість дотримання правил ергономіки, врахування робочої руки (шульга/правша) та функціональності при виборі та використанні специфічних інструментів та матеріалів. Цей якісний показник включає параметри:

- грамотний вибір інструментів;
- грамотний підбір матеріалу;
- точність у роботі з інструментом, матеріалом;
- дотримання специфіки техніки, інструменту, матеріалу при роботі.

3. Дотримання технологічного процесу – якісний показник, що характеризує сформованість технологічних навичок дітей старшого дошкільного віку, у тому числі, розуміння специфічної термінології, вміння виділяти цілі та оцінювати результат, встановлювати послідовність алгоритму та копіювати робочі дії. Цей розділ може бути якісним показником формування винахідницьких здібностей старших дошкільників; зокрема, вміння працювати за інструкцією та здійснювати творче моделювання на основі робочого алгоритму, що є актуальним у сучасній технологічній освіті. Цей якісний показник включає параметри:

- готовність та вміння самостійно перемикає увагу на інструкцію;

- грамотне копіювання формотворчих дій за зразком (інструкція, демонстрація дій вихователем, відеороликом та ін.);
- дотримання послідовності робочих операцій (етапів роботи);
- самостійна об'єктивна оцінка результатів роботи, аналіз допущених недоліків; коригування своїх робочих дій, роботи загалом.

4. Естетичні показники роботи важливі для оцінки формування гармонійного сприйняття кольорів, художнього смаку, розвитку здібностей до проектної діяльності. Показник включає параметри:

- проектування задуму-ескізу майбутнього виробу;
- композиційне рішення та оформлення виробу;
- колірне рішення композиції, підбір деталей, що його прикрашають;
- акуратність виконання виробу.

За результатами тестових досліджень з'ясувалося, що найчастішими техніками ручної художньої праці, що використовуються у дитячій творчості, є «Ескізування» (створення графічних та кольорових ескізів) та різні варіації «Паперопластики». Досить складною для викладання молодшим школярам, але дуже важливою технікою для формування та розвитку просторового мислення у проектуванні є «Оригамі»; Найбільшу складність викликає процес формування у старших дошкільників розуміння специфічних термінів та інструкцій. На думку спостерігачів, витoki цієї проблеми криються у методичному забезпеченні.

У ході констатуючого експерименту брали участь дві групи дітей (1 контрольна група (КГ) – 10 дітей старшого дошкільного віку в і 1 експериментальна група (ЕГ) – 10 дошкільників). Дослідження було проведено як в експериментальній, так і в контрольній групах. Вивчення рівня сформованості художньо-естетичного потенціалу проводилося з використанням діагностичного мінімуму.

Дослідно-експериментальна робота включала такі етапи:

– попереднє тестування. Ціль: встановити початковий рівень сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку;

– проведення занять техніки «Орігамі». Ціль: розвиток технологічної компетентності засобами художньої праці у дітей старшого дошкільного віку;

– повторне (контрольне) тестування. Мета: встановити чи змінився і наскільки початковий рівень розвитку означеного показника у старших дошкільників під час експериментальної роботи.

У ході констатуючого експерименту було застосовано методику «Будиночок» за Н. І. Гуткіна для виявлення наявного у дітей старшого дошкільного віку рівня технологічної компетентності, культури праці та якості знань і навичок з володіння матеріалами та інструментами. Методика «Будиночок» (Н. І. Гуткіна) представляє собою завдання на змальовування картинки із зображенням будиночка, окремі деталі якого складені з елементів великих літер [27, с. 78]. Методика розрахована на дітей 5-10 років та може використовуватися при визначенні готовності дітей до шкільного навчання. Інструкція методики наведена у додатку А. Методику «Будиночок» можна проводити як індивідуально, так і в невеликих групах.

За допомогою цього завдання виявимо вміння дитини зорієнтуватися у своїй роботі на зразком, вміння точно змалювати його, виявити особливості розвитку просторового сприйняття, довільної уваги, технологічної компетентності. Інтерпретація результатів проводиться способом підрахунку умовних балів за «помилки»:

- відсутність будь-якої з деталей малюнка (1 бал);
- жирна лінія малюнка, продавлений чи прорваний аркуш паперу (1 бал);
- тонка, погано помітна лінія малюнка (1 бал);
- нерівність ліній (тремтячі, незграбні) (1 бал);
- збільшено окремі деталі малюнка більш ніж у 2 рази (1 бал);
- неправильно зображено елемент малюнка (1 бал);

- неправильно розташовані деталі у просторі малюнка (1 бал);
- відхилення прямих ліній більш ніж на 30° від заданого напрямку (1 бал);
- розриви між лініями у тих місцях, де вони мають бути з'єднані (1 бал);
- лінії «залазять» одна на одну (1 бал).

Отже, чим гірше виконано завдання, тим вище дитина отримує сумарну оцінку.

Рівень розвитку ручної вмілості:

- В – високий рівень – 0 – 1 бал;
- ВС – вище середнього – 2 – 3 бали;
- С – середній рівень – 4 – 5 балів;
- НС – нижче середнього – 6 – 7 балів;
- Н – низький – 8 – 9 балів.

На підставі певних критеріїв оцінки розроблена була п'ятибальна система оцінювання сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку:

Бали (високий рівень «5 – 4»):

- діти на око вміють з точністю поєднати частини заготовки після повторної примірки;
- притримують однією рукою з необхідною силою поєднані сторони, щоб поєднані частини не роз'їхалися;
- діти з точністю витримують оптимальність натиску на папір для виконання операції з перетворення заготовки, не пошкоджуючи папір;
- папір розгладжують тильною стороною долоні, розправляючи її, але не пошкоджуючи;
- кінчиком пальця фіксують згини, але іноді проводять згини з невеликою неточністю, прогладжують по точно наміченій лінії згину з оптимальним зусиллям, щоб папір не пошкодився, а згин вийшов чітким;
- вміють вибирати для виробу папір на дотик після перегляду зразка чи словесної вказівки педагога.

Бали (середній рівень «3»):

- діти можуть поєднувати частини заготовки лише після повторної примірки та завдяки допомогі педагога;
- притримують однією рукою суміщені сторони, але зрідка суміщені частини можуть роз'їжджатися;
- діти зрідка витримують оптимальність натиску на папір, але найчастіше неспроможні виконати операцію з перетворення заготовки, не пошкоджуючи папір;
- тильною стороною долоні розгладжують папір, зрідка пошкоджуючи його;
- діти фіксують кінчиком пальця згини, лише після вказівки педагога;
- діти не чітко прогладжують згини, ушкоджуючи папір;
- вміють вибирати для виробу папір лише завдяки педагогу.

Бали (низький рівень «1 – 2»):

- діти поєднують частини заготовки лише з допомогою педагога, притримують однією рукою поєднані боку, але часто поєднані частини роз'їжджаються;
- дитина рідко витримує оптимальність натиску на папір, але найчастіше неспроможна виконати операцію з перетворення заготовки, не пошкоджуючи папір;
- тильною стороною долоні розгладжує папір лише завдяки допомозі педагога;
- дитина не фіксує згини, навіть після вказівки педагога;
- не чітко прогладжує згини, ушкоджуючи папір;
- вміє працювати лише з папером, який був для виробу обраний педагогом.

Бали «0» завдання не виконане [27, с. 78-79].

Визначення рівня сформованості технологічної компетентності проводили у дітей старшого дошкільного віку на початок експерименту у контрольній групі за методикою Н. І. Гуткіної.

Результат виконання методики в балах обраховується не стільки для порівняння однієї дитини з іншою, скільки для простежування змін у розвитку технологічної компетентності однієї і тієї ж дитини до і після формувального етапу педагогічного експерименту. Отримані результати відображено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Визначення рівня сформованості технологічної компетентності (за методикою Н.І. Гуткіної) у старших дошкільників на початок експерименту у КГ

Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень
Оленка О.	5	С
Антон К.	6	С
Матвій В.	2	ВС
Віталік Я.	8	Н
Зоряна У.	0	В
Кіра М	9	Н
Даринка С	6	НС
Таня Б.	7	НС
Олег М	6	НС
Роман С.	5	С

У ході дослідження технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на початок експерименту в контрольній групі отримано такі дані (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Результати дослідження технологічної компетентності у старших дошкільників на початку експерименту в КГ

	Рівні				
	високий	вище середнього	середній	нижче середнього	низький
Кількість	1	1	3	3	2
%	10,0	10,0	30,0	30,0	20,0

Виходячи з проведеного дослідження рівня технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на початок експерименту в контрольній групі, видно, що рівень досліджуваного показника: високий рівень – 10,0%; вище за середній рівень – 10,0 %; середній рівень – 20,0%; нижче за середній рівень – 20,0 %; низький рівень – 20,0 %, можна дійти висновку, що переважає середній і нижче середнього рівні технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на початку експерименту у контрольній групі.

У таблиці 2.3 наведені показники визначення рівня сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою Н.І. Гуткіної) на початок експерименту в експериментальній групі.

Таблиця 2.3

Рівень сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку (за методикою Н. І. Гуткіної) на початок експерименту (ЕГ)

Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень
Софія Р.	6	НС
Олексій Р	6	НС
Іринка Я.	2	ВС

Продовження таблиці 2.3

Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень
Володя Г.	4	С
Юля Я.	4	С
Максим В.	9	Н
Тарас Г.	6	НС
Катя С.	3	ВС
Магдалина П.	5	С
Єва А.	8	Н

Результати дослідження технологічної компетентності у старших дошкільників на початку експерименту в експериментальній групі наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Результати дослідження технологічної компетентності у старших дошкільників на початку експерименту в ЕГ

	Рівні				
	високий	вище середнього	середній	нижче середнього	низький
Кількість	-	2	3	3	2
%		20,0	30,0	30,0	20,0

Виходячи з проведеного дослідження рівня сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на початок експерименту в експериментальній групі, видно, що рівень досліджуваного показника має такі значення: високий рівень – 0%; вище за середній рівень – 20,0 %; середній рівень – 30,0%; нижче за середній рівень – 30,0 %; низький рівень – 20,0 %. Можна дійти висновку, що переважає середні і нижче середнього рівні

технологічної компетентності у старших дошкільників на початку експерименту в експериментальній групі.

Також нами були визначені якісні показники оцінки рівня сформованості художньо-технологічних навичок та культури праці учнів. Результати представлені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Рівні сформованості основних особистісних, метапредметних показників та предметних освітніх результатів на основі застосування технік художньої праці в КГ та ЕГ на констатувальному етапі експерименту

Показники	Рівні									
	високий		вище середнього		середній		нижче середнього		низький	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Технологічна компетентність	10,0	-	10,0	20,0	30,0	30,0	30,0	30,0	20,0	20,0
Культура праці	10,0	10,0	10,0	20,0	20,0	20,0	40,0	30,0	20,0	2,0
Естетична грамотність	10,0	-	20,0	20,0	30,0	4	30,0	30,0	10,0	10,0
Якість використання матеріалів та інструментів	10,0	20,0	м	-	30,0	30,0	20,0	20,0	30,0	30,0

Як свідчать дані, наведені у табл. 2.5, якісні показники оцінки рівня сформованості технологічної компетентності, культури праці, естетична грамотність та якість використання матеріалів та інструментів на

констатувальному етапі педагогічного експерименту в КГ та ЕГ знаходяться майже на однаковому рівні.

2.3. Результати здійсненого дослідження та підтвердження дієвості експерименту

З метою дослідження ефективності розробленої нами спеціальної програми формування у дітей старшого шкільного віку, які відвідують заклади дошкільної освіти, технологічної компетентності засобами художньої праці був проведений формувальний експеримент. Підготовчий етап формувального експерименту був пов'язаний із розв'язанням завдань педагогічного дослідження, розробкою програми роботи з старшими дошкільниками ЗДО 735 ясла-садок м. Київ, продовженням та узагальненням вивчення стану досліджуваної проблеми в науковій літературі та педагогічній практиці.

II етап педагогічного дослідження – формувальний експеримент – ставить перед собою завдання перевірити на практиці дієвість розробленої нами програми з формування у старших дошкільників технологічної компетентності засобами художньої праці, а, отже, визначення успішності проведеної роботи. Основними напрямками роботи на цьому етапі були: підвищення рівня підготовки вихователів щодо формування досліджуваної компетентності у старших дошкільників у ЗДО, заняття з старшими дошкільниками із формування у них основних навичок виконання орігамі; створення оптимальних психолого-педагогічних умов під час занять за розробленою програмою; створення зацікавленості у батьків; розширення знань батьків про форми і методи роботи у техніці орігамі з дітьми старшого дошкільного віку; пошук індивідуального шляху формування досвіду у кожної дитини шляхом спонукання активності батьків до роботи з своїми дітьми у даному напрямі вдома; визначення разом з батьками наступного кроку в формуванні досвіду; інструктування по відпрацюванню даного кроку вдома; практичне заняття в присутності батьків; спільне обговорення проблем і труднощів, що виникають при формуванні означеної компетентності; оцінка успішного просування по

програмі на прикладі конкретної дитини; закріплення досвіду формування технологічної компетентності засобами художньої праці в ЗДО і вдома.

В організації дослідження ми керувалися педагогічними принципами: психологічної комфортності (позитивний емоційний стан дитини на занятті художньої праці – обов'язкова умова розвитку технологічної компетентності), інтегративності (весь виховно-освітній процес у ЗДО будується на основі єдності виховання та навчання, що носить розвиваючий характер), комплексності (взаємозв'язок виконання виробу з різними видами художньо-трудової діяльності дитини) та принципом мінімаксу (врахування індивідуальних особливостей дітей та забезпечення їх просування вперед своїм темпом). Також керувалися принципом доступності. Він полягає у необхідності відповідності змісту, методів та форм навчання віковим особливостям дітей, рівню їх розвитку.

Створення умов для повноцінного художньо-естетичного розвитку дітей та формування у них достатнього рівня технологічної компетентності передбачає:

- моделювання естетично-розвиваючого середовища ЗДО;
- розробку комплексу занять із художньо-естетичного розвитку для старших дошкільників;
- цілеспрямовану роботу вихователів та вузьких фахівців із залучення дітей до художньої праці;
- участь батьків у художньо-естетичному розвитку дітей.

Важливою умовою формування у старших дошкільників технологічної компетентності і художньо-естетичного розвитку вважається створення естетичного середовища у групах ЗДО. Слід зазначити, що будь-яке середовище впливає на дитину, і цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Якщо предметно-просторове середовище буде естетично організоване (за законами краси) і надаватиме дітям можливість занять

художньою працею, художньо-творчою діяльністю, це позитивно вплине на дітей старшого дошкільного віку.

Предметно-просторове середовище, що сприяє художньо-естетичному та творчому розвитку засобами художньої праці, має невеликі відмінні риси. Вона створює умови для художньо-трудової діяльності дітей, підтримує їхню креативну поведінку, дає приклади творчої поведінки для наслідування, тобто виступає базою самостійної творчості старших дошкільників, особливою формою їх самонавчання та створює повне уявлення про художню працю та формує технологічні навички виготовлення високохудожніх виробів [42, с. 36].

При створенні предметно-просторового середовища, що забезпечує розвиток технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку, враховувалися:

- індивідуальні соціально-психологічні особливості дитини;
- особливості її емоційно-особистісного розвитку;
- інтереси, схильності, переваги та потреби;
- допитливість, дослідницький інтерес і творчі здібності;
- вікові та статеворольові особливості [42, с. 38].

Соціально-психологічні особливості дитини передбачають її бажання брати участь у спільній діяльності з однолітками та дорослими, а також потребу в частковому усамітненні. Щоб дитина мала змогу побути одна і виконати самостійно виріб або ще раз переглянути готові зразки чи схеми алгоритму виконання виробу, у групі створено зону художніх виробів та «зону усамітнення».

Для здійснення особистих інтересів, схильностей та потреб дітей предметно-просторове середовище надає право та свободу вибору кожної дитини на улюблене заняття. І тому у зоні художніх виробів є різні види матеріалів та інструментів, готові вироби дітей і дорослих та інших. Матеріал періодично оновлюється з урахуванням інтересів дітей та рівня вдосконалення їхніх технологічних навичок виготовлення виробів.

Для розвитку допитливості та дослідницького інтересу в зоні художніх виробів знаходяться різні матеріали, інструменти для виготовлення орігамі, м'яких іграшок тощо.

Під час планування зони художніх виробів враховувалися вікові, індивідуальні, психофізіологічні особливості дитини, бралася до уваги вікова адресованість обладнання та матеріалів.

Передбачаючи статево-рольові особливості дітей, у зонах для заняття художньою працею знаходиться обладнання та матеріали, що відповідають інтересам як дівчаток, так і хлопчиків.

Створені умови сприяють розвитку як інтелекту, так й морально-вольової і емоційної сфери особистості дошкільника. Середовище сприяє розвитку в нього самостійності, комунікабельності, дружелюбності. А створена у групі комфортна обстановка заспокоює, врівноважує емоційне тло. Дошкільники можуть брати активну участь у створенні такого середовища, разом з вихователем оформляти групову кімнату, кімнату для заняття художньою працею, вихованці включаються до організації виставки самостійно виконаних виробів.

У групі проводяться виставки художньої творчості старших дошкільників, на виставках присутні роботи не лише здібних дітей, а й усіх вихованців. Перевага спеціально організованого середовища полягає в тому, що діти постійно перебувають у світі прекрасного і залучаються до трудової діяльності.

Після проведеного констатувального етапу педагогічного експерименту щодо дослідження ефективності умов активізації технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці, в експериментальній групі проводилося навчання техніці «орігамі» впродовж місяця. Комплекс заходів був запроваджений у освітній процес експериментальної групи, періодичність заходів 1 раз на тиждень. У контрольній групі такого навчання не проводилося.

При навчанні техніки оригамі застосовувалися загальні правила:

1. Заготовка майбутнього виробу повинна мати точну квадратну форму.
2. Папір для виробу повинен бути пружним, тонким, добре згинатися, кольоровим.
3. Проводиться демонстрація виготовлення на дошці чи столі. Зразок заготовки для показу має бути у 2 рази більшим, ніж у дітей.
4. У процесі демонстрації не повинно бути зайвих переворотів та поворотів виробу.
5. Навчання складати кожен виріб має бути послідовним: демонстрація одного прийому – виконання дітьми, демонстрація другого – виконання дітьми.
6. Лінії згину виробу повинні бути ретельно запрасовані.
7. Поєднання кутів та сторін у процесі складання має бути точним.
8. Після того, як іграшка буде повністю готова, потрібно повторити прийоми складання. У результаті дитина повинна вміти самостійно виготовити виріб від початку до кінця.

Організація робочого місця. Вихователь повинен провести зі старшими дошкільниками бесіду про правила організації робочого місця. Як у будь-якій справі, у застосуванні техніки оригамі важливо правильно організувати своє робоче місце. Перше, що потрібно пам'ятати – це правильне освітлення. Необхідно, щоб світло падало з лівого боку, як і при будь-якому зоровому навантаженні. Освітлення має бути яскравим, щоб не втомлювалися очі, а робота приносити радість, а не додаткові зорові проблеми.

Стіл має бути просторим, чистим та без зайвих предметів. Брудний стіл з крихтами або пилом не найкраще місце для праці та роботи з оригамі. Поверхня столу має бути рівною, інакше можливими є спотворення при маніпуляціях із фігурками. Перш ніж почати виготовлення фігурок, діти мають покласти всі потрібні предмети поблизу робочого місця, що заощадить зусилля і час.

Інструменти та матеріали, необхідні для занять оригамі. Основний матеріал для оригамі – це папір, краще брати такий папір, який після згинання

не утворює тріщин. Папір обов'язково повинен бути не м'ятим, пружним і чистим. Необхідно звертати увагу на колір паперу, з якого буде складатися будь-який виріб. З одного боку, колір повинен конкретизувати образ предмета, наприклад (зелений – жаба, ялинка; помаранчевий – білка, лисиця). З іншого боку представляти можливість застосовувати всю кольорову палітру (метелики, квіти, птахи, риби).

Ножиці бажано, щоб були із закругленими кінцями. Не слід забувати при користуванні ножицями про техніку безпеки.

Для склеювання модулів чи приклеювання виробів до створення сюжетної композиції потрібно приготувати клей ПВА і пензлики різних розмірів.

Деякі вироби потрібно домалювати: ніс, очі, лусочки у рибок і т.д., для цього знадобляться фломастери або олівці.

Основні теми моделювання виробів: «Ялинка», «Мухомор», «Їжачок».

Діагностичне завдання №1 «Ялинка»:

Мета цього завдання: закріплення вміння складати по діагоналі квадрат, чітко поєднуючи кути та сторони.

Розвинути: ручну вмілість, кмітливість, пам'ять, навчає притримувати однією рукою поєднання сторін.

Методичні прийоми: читання вірша та розмова про ялинки. Розглянути вироби, розповісти про послідовність виконання.

Матеріал: 3 квадрати зеленого кольору величиною 10 x 10 см, 15 x 15 см, 5 x 5 см, клей.

Хід заняття:

1. Зігнути навпіл квадрат, поєднавши протилежні кути.
2. Зігнути отриманий трикутник, поєднуючи кути, і розгорнути.
3. Скласти з квадратів, що залишилися, такі ж деталі.
4. Скласти з трикутників ялинку, починаючи знизу з найбільшої деталі, з'єднати заготовки за допомогою клею ПВА.

5. Встановити ялинку, зігнувши навпіл по лініях перегинів.

Діагностичне завдання № 2 «Мухомор»:

Ціль: закріпити вміння розділяти квадрат навпіл, поєднувати короткі сторони.

Розвинути: ручну вмілість, кмітливість та уяву.

Закріпити: зафіксувати згини, згладити вироби. Навчити правильно, вибрати на дотик папір для виробів.

Матеріал: підготувати червоні прямокутники величиною 15 x 7,5 см та зелений квадрат 10 x 10 см, смужка білого паперу, ножиці, клей.

Хід заняття:

Капелюшок грибок:

1. Поєднуючи сторони перегнути прямокутник навпіл.
2. До лінії згину опустити верхні кути.

Ніжка грибка:

1. Розвернути квадрат білою стороною до себе.
2. Знизу смужку відігнути, а деталь перегнути.
3. Прямокутник перегнути навпіл «книжкою», сумістивши при цьому короткі сторони.
4. До лінії перегину опустити короткі сторони (бічні).
5. Після всіх готових деталей, на ніжку зверху одягається капелюшок.
6. Підклеїти обидві деталі, перевернувши фігурку.
7. На зеленій смужці знизу за допомогою надрізів зробити траву, а капелюшок прикрасити білими кружальцями.

Діагностичне завдання № 3 «Їжачок»:

Мета: закріпити вміння ділити квадрат навпіл. Закріпити оптимальність натиску на папір та зафіксувати згини. Навчити прикрасити вироби акуратно дрібними деталями прийомами малювання.

Матеріал: приготувати коричневий квадрат величиною 10 x 10 см, олівці.

Методичні прийоми: розглянути картинку їжачка, читання розповіді про їжаків. Розглянути вироби «їжачок», докладніше розповісти послідовність роботи над виготовленням виробу.

Хід заняття:

1. Покласти квадрат білою поверхнею до себе та перегнути його навпіл «книжкою».
2. Зігнути верхні кути: один небагато, а другий до лінії згину.
3. Зігнути деталь існуючої лінії згину.
4. Перевернути деталь на другий бік. Зігнути верхній кут так, щоб його верхня сторона лягла на згин.
5. Зігнути унизу куточок першого шару від себе, ввігнути всередину кут від краю. Перевернути деталь.
6. Зігнути нижній кут, прибрати його всередину фігурки. Потягнути за кут – носик.
7. Намалювати на мордочці голки та очі на шубці.

На підставі проблеми формування технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку, були розроблені наступні критерії оцінки рівня сформованості означеного показника у дітей:

- вміння точно поєднувати частини;
- вміння притримувати поєднані сторони однією рукою;
- оптимально натискати на папір:
- розгладити папір;
- зафіксувати згини;
- запрасувати згини;
- вміння вибрати папір для виробу на дотик.
- вміння прикрасити вироби (прийоми малювання, вирізування дрібних деталей).

Під точністю суміщення частин у науковій літературі мається на увазі рівень їх відповідності вимогам рухової задачі, оскільки це завдання буде

виконано, лише у разі, коли вона відповідає завданню за просторовими, силовими і тимчасовими характеристиками. У певній залежності знаходиться формування точності рухів із формуванням та вдосконаленням ручної вмілості та підпорядковується загальній закономірності їх утворення. Точність вимагається у кожній руховій навичці і добре піддається зоровому розвитку шляхом тренування. Збільшення точності в будь-якій навичці помітно знижує її і в більшості інших, схожих за своїми координаційними механізмами. Стосовно техніки оригамі точність проявляється в умінні дитини поєднати деталі викрійки на око, точно скласти кути та сторони викрійки, згідно з поставленим завданням.

Притримування однією рукою поєднаних сторін характеризує вміння дітей утримувати папір однією рукою з натиском так, щоб сторони не роз'їхалися, і при цьому папір не пом'явся.

Оптимальність натискання на папір – вміння дітей у процесі реалізації будь-якої операції вибирати зусилля натискати на папір так, щоб не пошкодити його, але у водночас зробити необхідні фізичні зміни у матеріалі (розігнути, зігнути, стиснути тощо.).

Розгладити папір є вмінням вирівняти папір тильною стороною долоні.

Фіксація згинів характеризується вмінням намітити початок та кінець лінії згину кінчиком пальця.

Прогладжування згинів характеризується прогладжування одночасно від середини до країв паперу рухом кінчиками пальців обох рук.

Уміння вибрати папір для виробу на дотик характеризується точністю тактильних відчуттів. Цей критерій досить важливий у розвитку самостійної художньої діяльності дітей старшого дошкільного віку зі створення виробів оригамі. На уроках художньої праці діти зобов'язані вміти самостійно вибирати папір відповідно до свого задуму.

Прикраса виробу характеризує вміння дитини малювати дрібні деталі, володіти прийомами вирізування.

Діти навчалися на тему «Ялинка» працювали активно, але в деяких дітей (Роман С., Кіра М.) були труднощі з точністю поєднати частини, що відбилося в невмінні дітей поєднувати деталі викрійки на око або неточності налагодити сторони викрійки. Так само у дітей були труднощі (Матвій В., Роман С., Кіра М., Віталік Я.) притримувати сторони однією рукою, папір м'явся і роз'їжджався.

Після тематичних оповідань, бесід та показу зразків. Спостереження за навчанням техніки «орігамі» дозволили зафіксувати особливості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в процесі роботи. Зафіксовано результати спостережень у протоколі (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Оцінка занять за критеріями у дітей старшого дошкільного віку в процесі навчання техніки орігамі, тема: «Ялинка»

Ім'я дитини	Критерії сформованості технологічної компетентності								Середній показник	
	1	2	3	4	5	6	7	8	бали	рівень
Оленка О.	4	4	4	4	3	4	4	4	3,9	ВС
Антон К.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	ВС
Матвій В.	4	5	4	5	5	4	5	5	5,1	С
Віталік Я.	3	3	3	4	4	4	4	4	3,6	С
Зоряна У.	4	3	4	3	4	3	4	3	3,5	С
Кіра М.	3	4	3	4	3	3	3	3	3,3	С
Даринка С	3	5	5	5	5	5	5	5	4,75	В
Таня Б.	3	3	3	4	4	4	4	4	3,4	ВС
Олег М.	5	4	5	4	5	4	4	4	4,4	С
Роман С.	7	5	7	6	5	6	5	7	6	НС

На наступному занятті з техніки «орігамі» було виконано «Мухомор», в деяких дітей відзначалися труднощі:

– у точності суміщення частин, погано притримують поєднані сторони однією рукою;

- не можуть правильно фіксувати згини (не можуть намітити кінчиком пальця початок та кінець лінії згину);
- точність тактильних відчуттів;
- прикрашання виробу.

Після тематичних оповідань, бесід та демонстрації зразків отримали такі результати. Спостереження за навчанням техніки «орігамі» дозволили зафіксувати особливості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в процесі роботи. Зафіксовано результати спостережень у протоколі (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Оцінка занять за критеріями у дітей старшого дошкільного віку у процесі навчання техніки орігамі, тема: «Мухомор»

Ім'я дитини	Критерії сформованості технологічної компетентності								Середній показник	
	1	2	3	4	5	6	7	8	бали	рівень
Оленка О.	4	5	4	5	5	4	5	5	4,6	В
Антон К.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	В
Матвій В.	4	5	4	5	5	4	5	5	4,6	В
Віталік Я.	3	3	4	4	4	3	4	4	3,6	С
Зоряна У.	4	3	4	3	4	3	4	3	3,5	С
Кіра М	3	4	3	4	3	5	3	3	3,5	С
Даринка С	5	4	5	5	5	5	5	5	4,9	В
Таня Б.	3	3	3	4	4	4	4	4	3,4	С

Олег М.	5	5	5	5	5	4	5	4	4,75	В
Роман С.	4	5	4	5	5	4	5	5	4,6	С

На наступному занятті з техніки «орігамі» був виконаний «Їжачок», у деяких дітей відзначалися складнощі.

Після тематичних оповідань, бесід та показу зразків. Спостереження за навчанням техніки «орігамі» дозволили зафіксувати особливості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в процесі роботи. Зафіксовано результати спостережень у протоколі (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Оцінка занять за критеріями у дітей передшкільного віку в процесі навчання техніки орігамі, тема: «Їжачок»

Ім'я дитини	Критерії сформованості технологічної компетентності								Середній показник	
	1	2	3	4	5	6	7	8	бали	рівень
Оленка О.	5	5	4	5	5	5	5	5	4,9	В
Антон К.	4	4	4	4	5	4	4	4	4,1	В
Матвій В.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	В
Віталік Я.	3	3	4	4	4	3	4	4	3,6	С
Зоряна У.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	С
Кіра М	3	4	3	4	3	4	3	3	3,8	С
Даринка С	3	4	3	3	3	4	4	4	3,5	В
Таня Б.	3	3	3	4	4	4	3	4	3,5	С

Олег М.	5	5	5	5	5	4	5	5	4,9	В
Роман С.	4	3	4	3	3	4	4	3	3,4	С

Після формуючого експерименту було проведено повторне контрольне дослідження (за методикою Н.І. Гуткіна) для виявлення рівня сформованості ручної вмілості у дітей передшкільного віку на кінець експерименту в контрольній та експериментальній групі.

Аналіз ефективності досвіду експериментальної роботи

Отримані результати відображено у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Визначення рівня сформованості технологічної компетентності (за методикою Н.І. Гуткіної) у дітей старшого дошкільного віку на кінець експерименту у контрольній групі

Ім'я дитини	Кількість балів	Бал
Оленка О.	5	С
Антон К.	5	С
Матвій В.	2	ВС
Віталік Я.	7	НС
Зоряна У.	0	В
Кіра М	7	НС
Даринка С	6	НС
Таня Б.	4	С
Олег М	8	Н
Роман С.	5	С

У ході дослідження технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на кінець експерименту в контрольній групі отримали такі результати сформованості означеного показника (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Рівні сформованості технологічної компетентності старших дошкільників КГ наприкінці експерименту

	Рівні				
	високий	вище середнього	середній	нижче середнього	низький
Кількість	1	1	4	3	1
%	10,0	10,0	40,0	30,0	10,0

Виходячи з проведеного дослідження рівня сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на кінець експерименту в контрольній групі (за методикою Н.И. Гуткіної) видно, що рівень досліджуваного показника має такі значення: високий рівень – 10,0 %; вище за середній рівень – 10,0 %; середній рівень – 40,0%; нижче за середній рівень – 40,0 %; низький рівень – не виявлено. Можна дійти висновку, що на кінець педагогічного експерименту у дітей КГ переважає середній і нижче середнього технологічної компетентності.

Визначення рівня сформованості технологічної компетентності старших дошкільників наприкінці експерименту експериментальної групі (за методикою Н.И. Гуткіної) представлено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Рівень сформованості технологічної компетентності старших дошкільників ЕГ наприкінці експерименту (за методикою Н.И. Гуткіної)

Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень
Софія Р.	5	С
Олексій Р	5	С
Іринка Я.	1	В
Володя Г.	4	С
Юля Я.	1	В

Продовження таблиці 2.11

Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень
Максим В.	7	НС
Тарас Г.	6	НС
Катя С.	1	В
Магдалина П.	5	С
Єва А.	6	НС

У ході дослідження технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку на кінець експерименту в експериментальній групі видно, що:

Таблиця 2.12

Рівні сформованості технологічної компетентності старших дошкільників ЕГ наприкінці експерименту

	Рівні				
	високий	вище середнього	середній	нижче середнього	низький
Кількість	3	-	4	3	-
%	30,0	-	40,0	30,0	-

Динаміку показників сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку до і після експерименту у контрольній та експериментальній групах простежимо за допомогою діаграм (рис. 2.1 і 2.2).

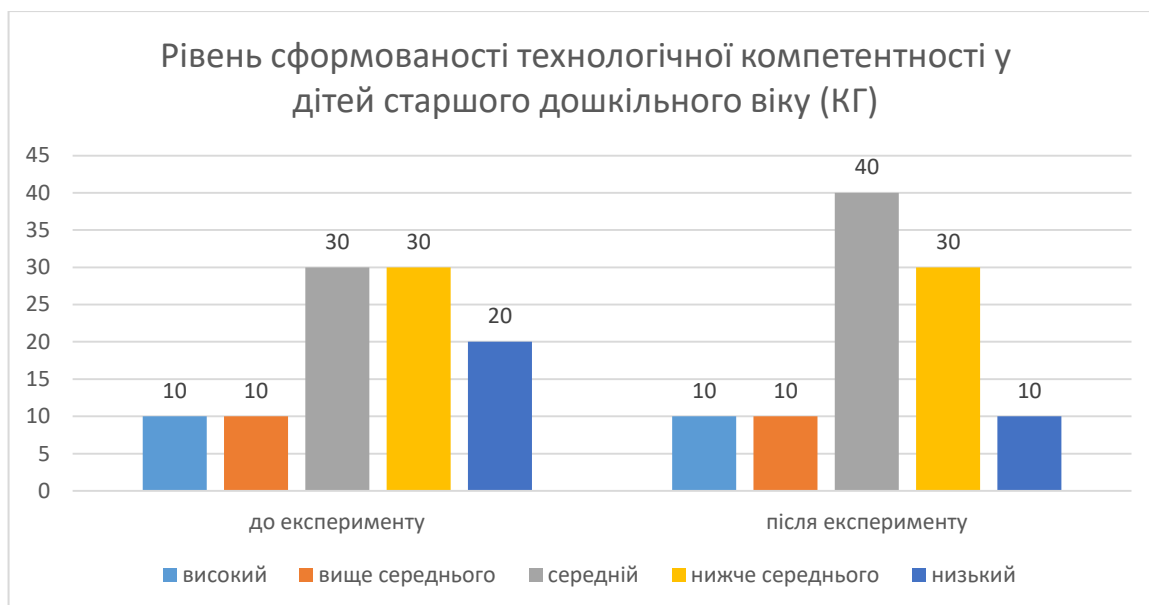

Рис. 2.1. Динаміка показників рівня сформованості технологічної компетентності у до і після педагогічного експерименту (КГ)

У дітей старшого дошкільного віку на кінець педагогічного експерименту без змін залишилися показники високого, вище середнього та нижче середнього рівнів сформованості технологічної компетентності, але на 10,0 % зріс показник середнього рівня і на 10,0 % зменшився показник низького рівня, що говорить про позитивні зрушення у досліджуваному феномені.

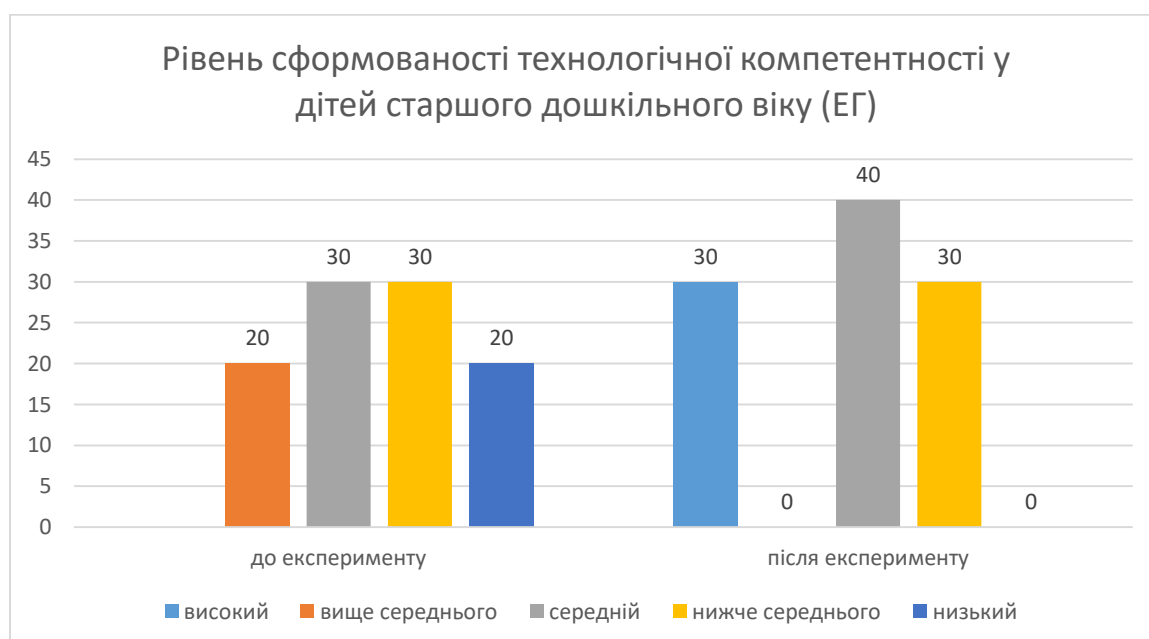

Рис. 2.2. Динаміка показників рівня сформованості технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку до і після педагогічного експерименту (ЕГ)

У старших дошкільників ЕГ на 10,0 % збільшилася кількість осіб з вищим рівнем сформованості технологічної компетентності, не виявлено жодного дошкільника із вище середнім рівнем, водночас на 20 % зменшилося кількість дітей з низьким рівнем досліджуваного показника.

Аналіз отриманих даних дає підстави говорити про більш позитивну динаміку у старших дошкільників експериментальної групи. З цими дітьми проводилася робота з формування технологічної компетентності засобом художньої праці (заняття орігамі).

Перевірка достовірності одержаних даних здійснювалася за допомогою φ^* критерію Фішера. Результати підрахунку показали наявність статистично значущих змін у розвитку самостійної поведінки дітей старшого дошкільного віку в межах ($\varphi^* \geq 0,03$).

Таким чином, можна зробити наступний висновок, що техніка «орігамі» сприяє ефективному формуванню технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Після проведення спеціально розробленої програми, що включала комплекс занять з формування технологічної компетентності засобом художньої праці діти експериментальної групи почали краще виконувати технологічні операції, якісніше володіти інструментами та матеріалами на заняттях художньої праці, у них на вищому рівні сформовані естетична грамотність і культура праці.

Дошкільники стали охочіше виконувати складні технологічні операції з виготовлення різних виробів (техніка орігамі), оволодіти навиками виконання операції за зразком, виявляти ініціативу на заняттях, прислухатися до зауважень та виправляти їх. Можна стверджувати, що заняття з використанням засобів художньої праці підвищують рівень розвитку технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Також нами були визначені якісні показники оцінки рівня сформованості художньо-технологічних навичок та культури праці учнів. Результати представлені у табл. 2.12.

Таблиця 2.13

Рівні сформованості основних особистісних, метапредметних показників та предметних освітніх результатів на основі застосування технік художньої праці в КГ та ЕГ на формуючому етапі експерименту

Показники	Рівні									
	високий		вище середнього		середній		нижче середнього		низький	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Технологічна компетентність	10,0	30,0	10,0	-	30,0	40,0	40,0	30,0	10,0	-
Культура праці	20,0	30,0	10,0	20,0	20,0	30,0	40,0	20,0	10,0	-
Естетична грамотність	10,0	10,0	20,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	10,0	-
Якість використання матеріалів та інструментів	10,0	20,0	20,0	10,0	30,0	20,0	20,0	40,0	20,0	-

Після завершення дослідження ми можемо зробити висновок про те, що розвиток технологічної компетентності, а також естетичне сприйняття, художній смак і художньо-творчі здібності, розвиваються в результаті цілеспрямованих, систематичних занять, що включають різні види діяльності на заняттях художньої праці.

Мета, яку ми ставили перед собою, використовуючи засоби художньої праці, – сформувати технологічну компетентність старших дошкільників, зробити життя дітей цікавим та змістовним, наповненим яскравими

враженнями, цікавими справами, радістю творчості, – досягнуто. Ми прагнемо, щоб навички, отримані у ході заняття художньою працею, діти змогли застосувати в умовах ЗДО та в повсякденному житті.

На основі вивчення статистичних даних, отриманих у результаті формувального етапу експерименту, з'ясувалося таке:

1) загалом у досліджуваних нами старших дошкільників спостерігається середній та нижче середнього рівень сформованості технологічної компетентності та культури праці дітей старшого дошкільного віку. Відмінності у показниках демонструють підвищення рівня в ЕГ, де діти займалися за розробленою програмою (30,0% – високий рівень, 40,0 % – середній, 30,0 % – нижче середнього рівень), у КГ, де заняття з оволодіння технікою оригамі не проводилося показники нижчі: по 10,0 % – вищий і вище середнього рівні; 40,0 % – середній; 30,0 % – нижче середнього; 10,0 – низький рівень.

2) в основному у старших дошкільників добре розвинена культура праці, сформовано вміння самостійно організовувати робочий простір, проте багато зауважень зафіксовано до грамотного використання робочих зон, до підбору функціональних пристроїв та відсутності зайвих предметів на робочому столі. Багато нарікань до присутності на столах яскравих та об'ємних пеналів, які також часто заважають при роботі. При загальних високих балах за вмінням організовувати робоче місце, включаючи техніку безпеки, зниження балів демонструють параметри «своєчасне прибирання робочого місця» та «дотримання правильної робочої пози» (високий рівень у 20,0 % у КГ та 30,0 % в ЕГ; низький рівень у 10,0 % в КГ, в ЕГ дітей з низьким рівнем не виявлено). Це позначається на акуратності та якості готового виробу; призводить до швидкої стомлюваності та зниження мотивації в дітей; але компенсується у тих групах, де вихователь підтримує інтерес та довірливу увагу вихованців та фіксує їх на інструктажі.

3) Найбільш проблемним у КГ є якісний критерій «Естетична грамотність», особливо параметри сформованості навичок проектування майбутнього виробу (10,0% – високий рівень, 20,0% - вище середнього, 30,0% – середній, 30,0 – нижче середнього і 10,0 % – низький рівень). У дітей ЕГ дещо кращі показники: 10,0% – високий рівень, 30,0% – вище середнього, 30,0% – середній, 30,0 – нижче середнього і низький рівень – не виявлено. На нашу думку, цей результат пов'язаний із проблемами змісту освіти, зокрема, з нестачею інтеграції предметів «Образотворче мистецтво» та «Художня праця». Причому негативні показники майже не відзначаються в контрольній та експериментальній групах, де грамотно організовані заняття художньої праці та позаурочна діяльність дошкільників з естетичних напрямків має велике значення.

Таким чином, за допомогою оціночних карток ми провели тестування та моніторинг формування технологічної компетентності, культури праці, естетичної грамотності та якості володіння матеріалами та інструментами дітей старшого дошкільного віку, проконтролювали окремі якісні показники, підібрали узагальнені та індивідуальні характеристики та рекомендації для дітей, вихователів та батьків; за даними карт та таблиці аналізу сформованості особистісних, метапредметних результатів на основі застосування технік художньої праці був вибірково підготовлений аналіз формування технологічної компетентності.

1. Індивідуальна діагностика рівня сформованості технологічних навичок учнів; статистичний аналіз у навчальному колективі, навчальній паралелі для організації оптимальних умов та коригування змісту технологічної освіти.

2. Оцінка та моніторинг середнього рівня сформованості художньо-технологічних навичок та культури праці старших дошкільників у ЗДО за допомогою застосування різноманітних технік художньої праці; зокрема можливість складання аналітичної звітності за рівнем сформованості досліджуваної компетентності.

3. Виявлення причин зниження інтересу до художньої праці як частини інноваційної та винахідницької діяльності в старших дошкільників в умовах ЗДО за допомогою аналізу результатів творчої роботи дітей та співвідношень балів в оціночних таблицях.

4. Самоаналіз та визначення вихователем проблемних параметрів у викладанні художньої праці, наприклад:

- недостатній інтегративний зв'язок у викладанні художньої праці з предметом «Образотворче мистецтво», з позаурочною діяльністю;

- нестача уваги у змісті дошкільної освіти до аспектів інтеграції знань старших дошкільників з предметної галузі «Художня праця» з їх життям та побутом, досвідом самоосвіти;

- нестача уваги вихователя до аспектів формування технологічної компетентності та культури праці дітей, у тому числі, знань старших дошкільників про різновиди та специфічні особливості інструментів та матеріалів, що використовуються на заняттях художньої праці та правилах їх вибору;

- нестача власних специфічних знань вихователя про особливості техніки виконання виробу.

5. Можливість вихователя чи педагогічних колективів за допомогою представлених карт-таблиць аналізувати рівень сформованості освітніх результатів: предметних, особистісних, метапредметних; а також самостійно складати свої варіанти оціночних карток за різноманітними техніками художньої праці.

6. Можливість оптимальної об'єктивної оцінки роботи дітей старшого дошкільного віку за результатом у процесі художньої праці.

7. Навіть у разі неможливості дотримання абсолютної об'єктивності оцінки, представлені карти-таблиці допомагають підтримувати інтерактивну рефлексію навчально-виховного процесу засобами художньої праці.

Таким чином, можна стверджувати, що заняття з використанням засобів художньої праці підвищують рівень розвитку технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Отже, мету дослідження досягнуто, а гіпотезу підтверджено. Враховуючи позитивний вплив художньо-трудової діяльності на розвиток технологічної компетентності дітей дошкільного віку, вважаємо за доцільне посилення означеної роботи.

Проведене експериментальне дослідження ефективності умов активізації технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці дало змогу намітити основні шляхи формування означеної компетентності в художньо-творчій діяльності. Згідно з логікою побудови освітнього процесу в умовах закладу дошкільної освіти та змісту чинних програм розвитку старших дошкільників визначені завдання, які мають бути виконані в художньо-творчій діяльності. В умовах ЗДО під час занять з художньої праці досягається розвиток самоцінних форм активності дитини, практичної трудової діяльності, у процесі яких діти засвоюють алгоритм виконання певних технологічних операцій.

Практична художньо-трудова діяльність з предметами та матеріалами збагачує уявлення дітей про оточуючий їх світ. Через безпосереднє сприйняття вихованці ЗДО отримують інформацію і враження від взаємодії з довкіллям, у них виникають почуття та певне ставлення до предметів навколишньої дійсності. Відповідно до різних способів дій на заняттях художньої праці відбувається практичне засвоєння старшими дошкільниками властивостей матеріалів. У дошкільника фіксуються алгоритми діяльності для виконання певного елемента виробу. Після засвоєння певного досвіду на заняттях дитина виявляє спроби власної творчої діяльності на основі сформованих технологічних компетентностей.

Знання властивостей предметів і матеріалів дозволяє дошкільнику прогнозувати можливі варіанти розвитку подій та передбачати результати самостійної художньо-трудової діяльності. Поглиблюючи власні знання про

предметний світ, дошкільник генерує власні ідеї та способи їх досягнення. Саме тому засвоєння технологічних компетентностей засобами художньої праці сприяють формуванню всебічно розвиненої дитини.

Результати аналізу експериментального дослідження ефективності умов активізації технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці переконливо свідчать, що підвищенню інтересу до художньої діяльності дітей дошкільного віку сприяє: 1) змістовне методичне забезпечення процесу формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої праці; 2) створення в закладі дошкільної освіти освітньо-виховного середовища, спрямованого на формування технологічної компетентності дітей; 3) актуалізація взаємодії педагогів та сім'ї з метою виховання у дітей технологічної компетентності і художньо-естетичного потенціалу засобами художньої праці.

Ручна художня праця навчила дітей володіти знаряддями праці, що дозволило досягти позитивних змін предмета діяльності, тобто отримання продукту праці. У процесі художньої праці дошкільники оволоділи як трудовими діями, так і способами, порядком їх виконання, що вплинуло на розвиток впевненості у своїх силах, бажання самостійно виконати трудові операції, ставити за мету і здійснювати контроль над своїми діями. Художня праця – це продуктивна і при цьому гармонійна діяльність, в якій дитина може освоїти інструменти праці, наприклад, ножиці, голку.

Дана діяльність дозволила дітям познайомитися з властивостями різних матеріалів (папір, тканина, глина, тісто, фольга, листя та ін.), з підручним матеріалом, робити своїми руками симпатичні вироби так, щоб було видно процес і результат своєї праці.

ВИСНОВКИ

У нашому дослідженні розглядаються сучасні тенденції у сфері творчості дітей дошкільного віку. Досліджується роль художньої праці у забезпеченні їх різноманітного та гармонійного розвитку. За результатами аналізу науково-методичної літератури запропоновано методи вдосконалення змісту художньої праці дітей дошкільного віку. Виявлено фактори, що впливають на розширення її змісту для дошкільнят. Експериментально доведено ефективність використання художньої праці у процесі формування технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

1. Розглянуто специфіку використання художньої праці для розвитку дисциплінарних навичок дітей дошкільного віку. Обґрунтовано використання художньої праці для розвитку творчих здібностей особистості, формування пізнавальної діяльності та технологічної компетентності у дітей старшого шкільного віку.

2. Далеко не кожна дитина готова продемонструвати свої здібності. З різних причин і обставин дошкільнятам важко висловлювати свою думку, пояснювати свої дії, ставити запитання, активно здобувати знання. Найефективнішою в цьому процесі є організація навчально-виховного процесу в індивідуальній формі, формі пар і груп. Педагоги створюють ситуації, в яких генеруються ідеї, обговорюються художні ідеї, в яких дітям демонструються приклади доброзичливості, відкритості, турботи та поваги до кожної висловленої точки зору. В атмосфері довіри дитина розкриває свій внутрішній світ, вчиться бути предметом культурної дискусії, демонструє свої здібності.

3. Дослідження об'єктивного процесу практики показує, що, по-перше, відокремлення естетичного, художнього, образотворчого компонентів, яке спостерігається в організації педагогічної роботи та її програмно-методичному забезпеченні, уповільнює процес формування компетентності. По-друге, характерним для сучасного мистецтва є активне бажання експериментувати, породжуючи нові стилі, напрямки, жанри, синтетичні форми, “несумісні

союзи”. Вихователі так само активно, але не завжди влучно і зручно впроваджують ці нові форми дитячої художньої діяльності. Діти цікавляться і захоплюються процесом створення образів, пріоритетом “праця на швидкий результат”, акцентуванням уваги на пам’яті, “механічними” моделями уявлення, демонстрацією вихователю художньої праці.

4. Результати теоретичного аналізу формування технологічної компетентності у дітей старшого шкільного віку доводять актуальність формування предметних здібностей дітей дошкільного віку через художню працю. Формування технологічної компетентності є необхідною умовою розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку. Щоб розпізнати художню працю, діти повинні накопичити знання та уявлення про фізичний світ, функції предметів, властивості матеріалів та способи дій. Активізуючи діяльність дітей, надаючи сфері художньої праці пізнавального характеру, забезпечуючи стійкий інтерес дітей до художньої праці, створюючи умови для розвитку творчості, ми забезпечимо формування предметних компетентностей, зокрема технологічної. Крім того, здатність дитини вибирати ті види діяльності, які для неї є найбільш цінними, забезпечить самореалізацію особистості.

5. Проведена нами дослідно-експериментальна робота з формування технологічної компетентності засобом художньої праці у дітей старшого дошкільного віку під час організації роботи в ЗДО дала можливість виявити основні психолого-педагогічні умови процесу оволодіння технологічними навичками виготовлення виробів, розробити та впровадити програму занять, які ефективно впливають на розвиток естетичних смаків дітей, розуміння ними значущості художньої праці у житті людини та швидкого оволодіння старшими дошкільниками достатнім рівнем означеної компетентності.

6. Ефективність використання засобів художньої праці для розвитку у дітей старшого дошкільного віку технологічною компетентністю забезпечується в процесі оволодіння теоретичними і науково-методичними знаннями про основи організації праці, мотивацію на художньо-естетичне

виховання, орієнтацією на індивідуальний розвиток кожного дошкільника. Процес формування технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобом художньої праці має здійснюватися за сукупності таких педагогічних умов: підвищення компетентності вихователів щодо розвитку у вихованців технологічних навиків; вироблення у дітей художньо-естетичних смаків; розвиток навиків заняття художньою працею на основі формування у них позитивного ставлення до праці; оптимізації взаємодії ЗДО і сім'ї з урахуванням комунікативного, змістово-організаційного, аналітико-результативного її ресурсів.

7. На констатуючому етапі результати дослідження показали, що більшість дітей старшого дошкільного віку ЗДО № 735 м. Київ мають середній або нижче середнього рівень технологічної компетентності, що не відповідає віковим особливостям та програмним вимогам. Багато старших дошкільників мають недостатній рівень сформованості художньо-естетичного потенціалу, низьку обізнаність про матеріали та інструменти і способи їх ефективного використання.

8. У ході формуючого етапу було створено предметно-розвивальне середовище, що сприяє розвитку технологічної компетентності старших дошкільників. Була розроблена та впроваджена в освітній процес ЗДО програма, яка містила серію занять з використанням художньої праці (виготовлення оригамі), спрямованих на вдосконалення технологічної компетентності, розвиток у дітей старшого дошкільного віку художньо-естетичного потенціалу та якості використання інструментів та матеріалів. Усі заходи були спрямовані на розвиток естетичного смаку, сприяли підвищенню рівня обізнаності про художню працю, сприяли розвитку технологічних навиків. Комплекс заходів був запроваджений у освітній процес експериментальної групи, періодичність заходів 1 раз на тиждень.

9. На контрольному етапі була зроблена повторна діагностика, результати якої показали, що у дітей старшого дошкільного віку на кінець педагогічного

експерименту без змін залишилися показники високого, вище середнього та нижче середнього рівнів сформованості технологічної компетентності, але на 10,0 % зріс показник середнього рівня і на 10,0 % зменшився показник низького рівня, що говорить про позитивні зрушення у досліджуваному феномені.

10. В експериментальній групі після формуючого експерименту було відзначено значне підвищення показників сформованості технологічної компетентності. В ЕГ спостерігаємо кращу динаміку: високий рівень технологічної компетентності виріс на 10,0 %, не було виявлено дошкільників з середнім рівнем означеного феномену. Позитивним стало зменшення на 20 % кількості дітей з низьким рівнем досліджуваного показника, що свідчить про те, що після проведення комплексу занять з опанування технікою орігамі діти експериментальної групи стали краще обізнаними з видами художньої праці, здатні самостійно і якісно виконувати технологічні операції з виготовлення орігамі, можуть відтворювати виріб за інструкцією.

11. Можна стверджувати, що заняття з використанням засобів художньої праці підвищують рівень розвитку технологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Встановлено, що художня праця є важливим засобом формування технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Художня праця розглядається як важлива теоретична основа формування технологічної компетентності старших дошкільників, в якій виділяються необхідні та достатні компоненти: комунікативно-естетичний зміст дошкільного виховання на заняттях художньої праці, соціально-культурний та споживчо-утилітарний зміст художньої праці.

12. Обґрунтовано, що основними педагогічними умовами в процесі формування технологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами художньої праці є: побудова діяльності педагога на основі розробленої програми розвитку технологічних навиків, культури праці, естетичної грамотності у старших дошкільників у художній праці, організація роботи у певній послідовності, що включає в себе формування технічних умінь

і навичок, уміння творчого перетворення, активізація творчих здібностей дитини за рахунок забезпечення можливості самостійного пошуку вирішення поставленого завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий компонент дошкільної освіти: оновлені підходи до організації освітнього процесу : матеріали он лайн форуму педагогів дошкільної освіти Дніпропетровщини(27 серпня 2021 р., м. Дніпро). Дніпро: КЗВО «ДАНО» ДОР» 2021. 54 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у двох книгах. Книга перша. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 265 с.
3. Беленька Г. В. Зростання дошкільника в праці. Київ: Шкільний Світ, 2010. 112 с.
4. Божко Л. М. Виховання дитячої уяви у художніх образах. Київ: Ін-т змісту і методів навчання, 1997. 108 с.
5. Бондар С. Термінологічний аналіз понять “компетенція” і “компетентність” у педагогіці: сутність та структура. Освіта і управління (2). 2007. Т.10. С. 82- 90.
6. Борин Г. Розвиток творчості дітей дошкільного віку засобами художньої праці: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього педагога. *Освітній простір України*. 2017. № 4. С. 50–56.
7. Бородіна І. В. Будиночок (Н. І. Гуткіна) – діагностика розвитку довільної сфери, готовності до школи. URL: <https://vseosvita.ua/library/budinocok-ni-gutkina-diagnostika-rozvitku-dovilnoi-sferi-gotovnosti-do-skoli-458199.html>
8. Воропай Т. М. Виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньої праці. Бібліотечка вихователя дитячого садка. 2003. (11-12 (червень)). С. 11 – 13.
9. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психол. очерк: кн. для учителя. М.: Просвещение, 1991. 90 с.
10. Гаращенко Л., Літченко О. Художня праця як засіб формування предметнопрактичної компетентності у дітей дошкільного віку. *Освітологічний*

дискус. Наукове електронне фахове видання. 2019. № 3-4 (26-27). URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/639>

11. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) Retrieved from: <http://osvita.kr-admin.gov.ua>

12. Державний стандарт дошкільної освіти: основні положення. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3UU4ZS2YNx4J:https://osvita.ua/school/reform/80932/+&cd=9&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>

13. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма /наук. кер. Київ : Крутій. Запоріжжя: ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2016. 160 с.

14. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк; авт кол.: Г. В. Беленька та ін.; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

15. Дошкольная педагогика : учебное пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Дошкол. педагогика и психология»./ под ред. В. И. Логиновой, П. Г. Саморуковой. М. : Изд-во «Просвещение», 1983. 344 с.

16. Дронова О. О. Педагогічні умови становлення культури художньо-естетичного самовираження в дошкільному дитинстві. Наукова скарбниця освіти Донеччини, 2015. С. 104 – 110.

17. Дронова О. О., Огурцова, С. В. Формування соціокультурної компетентності дошкільників засобами мистецтва скульптури. Наукова скарбниця освіти Донеччини (2). 2015. С. 26 – 31.

18. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

19. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. : учебное пособие для педагогических учебных заведений / под ред. А. И. Пискунова. Москва, 2001. 466 с.

20. Казакова Т. Г. Изобразительная деятельность и художественное развитие дошкольников. Москва : Просвещение, 1983. 112 с.

21. Коломоєць Т.Г. Розвиток творчості дітей дошкільного віку на заняттях з художньої праці. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/710229/7/Коломоєць-стаття%20Т.Г.pdf>.

22. Коменский Я. А. Материнская школа, или О заботливом воспитании юношества в первые шесть лет. *Избр. пед. соч. в II т.* /под ред. А. И. Пискунова. М. : Педагогика, 1982. Т. I. С. 201-242.

23. Кононко О. Л. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні, 2003.

24. Корж Т. М. Методичні рекомендації щодо формування предметно-практичної компетенції дітей дошкільного віку URL: <http://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/282>.

25. Літіченко О. Д. Ідеї трудового виховання дітей дошкільного віку у педагогічній пресі (50-80-ті роки ХХ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ: Київ. унт імені Бориса Грінченка, 2018. 294 с.

26. Мазур К. В. Формування художньо-естетичної культури в дітей дошкільного віку як нагальна потреба сьогодення. *Педагогічний пошук*. 2017. С. 77–80.

27. Манько Н. Н. Теоретико-методические аспекты формирования технологической компетентности педагога: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01. Уфа, 2000. 227 с.

28. Матвієнко С. І. Художня праця та основи дизайну: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.

29. Монтессори М. Дети – другие. Москва : ИД «Карапуз», 2004. 304 с.

30. Никифорова Е. И. Формирование технологической компетентности учителя в системе повышения квалификации : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08. Чита, 2007. 242 с.

31. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. Київ : “К.І.С.”, 2004. 112 с.

32. Осипова А. А., Малашинская Л. И. Диагностика и коррекция внимания : стимульный материал. Москва : Творческий Центр Сфера, 2018. 104 с.
33. Організація та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/metodychni-rekomendatsiyi-doshkilna/zmist-navch-byhovn.pdf>
34. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / заг. ред. Т.О.Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
35. Піроженко Т. Особистісний потенціал дитини дошкільного віку. URL : <http://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf>
36. Піроженко Т. О., Карасьова, К. В., Соловійова Л. І. Ціннісні орієнтації дитини: тенденції розвитку. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. Х. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія., 2013. с. 356–369.
37. Про освіту : Законах України від 5 вересня 2017 р. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
38. Про дошкільну освіту : Законах України 11.07.2001 р. № 2628-III (Редакція станом на 02.04.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Г>
39. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» /О.І.Білан; за заг.ред. О.В.Низьковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
40. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція).Ч.2. Від трьох до шести (семи) років / Аксьнова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В., [та ін.]; наук. кер. Кононко О.Л. Київ: ТОВ «МЦФЕР–Україна», 2014. 452 с.
41. Сазоненко Г. С. Перспективні освітні технології: Наук.-метод. посібник. К.: Гопак, 2000. 560 с.
42. Паласевич І. Засоби формування художньо-естетичної компетентності старших дошкільників. *Молодь і ринок*. 2018. № 10 (165). С. 35–40.

43. Песталоцци И. Г. Письма г-на Песталоцци к г-ну Н.Э.Ч. *История советской дошкольной педагогики: Хрестоматия* / сост. Е.А.Гребенщикова, А.А.Лебеденко и др.; под ред. М.Ф.Шабаевой. Москва : Просвещение, 1980. С. 280-290.

44. Піроженко Т. Особистісний потенціал дитини дошкільного віку. URL: <http://ird.npu.edu.ua/files/24.pdf>.

45. Піроженко Т. О., Карасьова, К. В., Соловйова Л. І. Ціннісні орієнтації дитини: тенденції розвитку. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. Х. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія.*, 2013. С. 356–369.

46. Про дошкільну освіту : Закон України від 01.01.2021 № 2628-III. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:uF-LVgnaFxcJ:https://zakon.help/law/2628-III+&cd=5&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>

47. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Редакція від 21.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

48. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” (нова редакція). У 2 ч. / Аксьонова О. П., Аніщук А. М, Артемова Л. В. та ін. / наук. кер. О. Л. Кононко. – К.: ТОВ “МЦФЕР-Україна”, 2014. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2014. 452 с.

49. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку “Радість творчості”. Тернопіль: Мандрівець, 72 с.

50. Сорочинська О.А., Гогола І. О., Семеновия Я. О. Формування предметно-практичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої праці. URL: <http://surl.li/cohpo>

51. Тарасенко Г. Формування у дошкільників гуманно-особистісного ставлення до природи: аксіологічний аспект. *Актуальні проблеми дошкілля: зб. наук. праць* / за ред. М. Чепіль. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка. 2012. С. 13–20.

52. Годосієнко Н. Л., Мальов С. В. Формування естетичного сприймання дітей засобами творчої діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 5.2 (57.2). С. 108–110.

53. Тишакова Л. Т. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”. Луганськ, 2005. 20 с.

54. Українське дошкілля. Програма розвитку дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.

55. Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. – К.: Радянська школа, 1983. Т. 1. С. 104 – 120.

56. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. Київ : Рад. шк., 1983.

57. Формування освітніх компетенцій дитини: проблеми, розвиток, супровід: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-методичного семінару для науковців, практичних працівників та студентів (27 березня 2014 року). [гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін.]. Умань: АЛМІ, 2014. 116 с.

58. Фрѐбель Ф. Т. 2 Детский сад : Педагогические сочинения. Москва : Книгоиздательство К. И. Тихомирова, 1913. 593 с. URL : <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=81359>.

59. Хаялиева С. З. Технологическая компетентность как составляющая профессиональной компетентности будущих инженеров-педагогов. *Ученые записки Крымского инженерно-педагогического ун-та* (34). 2012. С. 116 – 119.

60. Чеботарьова О. В. Корекційна спрямованість змісту трудового виховання дошкільників із розумовою відсталістю. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2011. Вип. 17. С. 265-268.

61. Чернявська М. В. Формування естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах професійної підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 74, Т. 3. С. 196–199.

62. Шевчук А. Дитина у світі культури: орієнтири до освітньої лінії. *Дошкільне виховання*. 2012. № 9. С. 15–21.

63. Щербина Н. П. Пізнавальна самостійність дітей старшого дошкільного віку як основа розвитку їх творчості в художній праці. *Інноваційні технології в дошкільній освіті України: розвиток дитячої обдарованості та креативності* : матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару Інституту розвитку дитини НПУ імені М. П. Драгоманова / Укл. І. І. Загарницька. К., 2012. 396 с.

64. Янковська І. М., Прохоренко Ю. Л. Формування компетентностей молодших школярів в мистецькій освітній галузі. URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/316/313>

65. Quality education and competencies for life / Workshop 3. Background Paper, 2004. P. 6.

ДОДАТОК А**Методика «Будиночок» (Н. І. Гуткіна)**

Мета дослідження: визначити здатність дитини копіювати складний зразок.

Завдання дозволяє виявити вміння дитини орієнтуватися на зразок та копіювати його, визначити особливості розвитку довільної уваги, просторового сприйняття, сенсомоторної координації та тонкої моторики руки.

Матеріал та обладнання: зразок малюнка, аркуш паперу, простий олівець.

Процедура обстеження

Перед виконанням завдання дитині дається така інструкція: «Перед тобою лежать аркуш паперу та олівець. Я прошу тебе на цьому аркуші намалювати точно таку ж картинку, як на цьому листку (перед випробуванням кладеться листок із зображенням будиночка). Не поспішай, будь уважний, постарайся, щоб твій малюнок був точно такий самий, як на цьому зразку. Якщо ти щось намалюєш не так, не стирай його ні гумкою, ні пальцем (необхідно простежити, щоб у дитини не було гумки).

Треба поверх неправильного малюнка чи поруч намалювати правильно. Тобі зрозуміло завдання? Тоді приступай до роботи».

Під час виконання завдання необхідно зафіксувати:

- 1) якою рукою малює дитина (правою чи лівою);
- 2) як вона працює із зразком: чи часто дивиться на нього, чи проводить повітряні лінії над малюнком-зразком, що повторює контури картинки, чи звіряє виконане із зразком або, швидкоруч глянувши на нього, малює по пам'яті;
- 3) швидко чи повільно проводить лінії;
- 4) чи відволікається під час роботи;
- 5) висловлює думки та ставить питання під час малювання;
- 6) чи звіряє після закінчення роботи свій малюнок із зразком.

Коли дитина повідомляє про закінчення роботи, їй пропонується перевірити, чи все у неї правильно. Якщо вона побачить неточності у своєму

малюнку, то може їх виправити, але це має бути зареєстрованим експериментатором.